

Tukiperheiden kokemuksia tukiperhetoiminnasta

Sallamaria Salonkari & Karoliina Taivalmäki

Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma

Kevätlukukausi 2018

Kasvatustieteiden laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Salonkari, S., Taivalmäki, K. 2018. Tukiperheiden kokemuksia tukiperhe-toiminnasta. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. 61 sivua.

Tutkimuksen tarkoituksena oli tutkia tukiperheiden kokemuksia. Tutkimme kokemuksia ja niistä esiin nousseita merkityksiä tukiperheiden, tukilasten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Tukiperheet arvioivat tukilasten ja heidän perheidensä kokemuksia. Lisäksi tarkastelimme tukiperhetoiminnan yhteiskunnallisia merkityksiä.

Haastattelimme tutkimukseemme kahta tukiperheenä toimivaa perhettä sekä sähköpostitse yhtä tukiperhetoiminnan asiantuntijaa Keski-Suomen alueelta. Toteutimme tutkimuksemme laadullisena ja käytimme haastattelumenetelmänä puolistrukturoituhaastattelua. Keräsimme aineistomme keväällä 2016. Analyysimenetelmänä hyödynsimme sisällönanalyysia.

Tukiperheet kokevat pystyvänsä antamaan tukilapsille vaihtoehtoisen perheen mallin sekä edistämään arjen sujuvuutta uusien rutiinien avulla. Tukilasten tunteiden säätelytaidot sekä itseilmaisuus kehittyivät tukiperhetoiminnan myötä. Tukiperheet kokevat tarjoavansa tukilapselle uusia turvallisia ihmissuhteita, joiden avulla lapsen tukiverkosto kasvaa. Tutkimuksemme mukaan tukiperhetoiminta on helppoa, matalan kynnyksen toimintaa.

Tutkimuksemme mukaan tukiperhetoiminta edistää lasten ja nuorten hyvinvointia. Tukiperhetoiminnalla voidaan ehkäistä syrjäytymistä, ja yhteiskunnallisesti tarkasteltuna tukiperheet nähdään merkittävänä ennaltaehkäisevänä lapsiperheille suunnattuna tukitoimena. Tukiperheet auttavat tukilasten vanhempia jaksamaan paremmin antamalla heille merkityksellisiä hengähdystaukoja arjesta.

Asiasanat: tukiperhe, ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö, huoli, moniammatillinen yhteistyö

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELU SUOMESSA.....	9
	2.1 Lastensuojelun olemus	9
	2.2 Huoli puheeksi ottamisen keinona ennaltaehkäisevässä työssä.....	12
3	ENNALTAEHKÄISEVÄ LASTENSUOJELUTYÖ.....	18
	3.1 Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön lähtökohdat.....	18
	3.2 Moniammatillinen yhteistyö	21
	3.3 Opetustoiminta osana ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä	23
	3.4 Tukiperhetoiminta	25
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSONGELMAT/-KYSYMYKSET .	29
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	30
	5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa.....	30
	5.2 Tutkimukseen osallistujat	30
	5.3 Aineiston keruu	31
	5.4 Aineiston analyysi.....	33
	5.5 Eettiset ratkaisut ja luotettavuus.....	35
6	TULOKSET	37
	6.1 Merkitykset tukiperheiden näkökulmasta	37
	6.2 Merkitykset tukilasten ja heidän perheidensä näkökulmasta	42
	6.3 Yhteiskunnalliset merkitykset.....	47
7	POHDINTA.....	50

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	50
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet.....	52
7.3 Tutkimuksen merkitys luokanopettajan työlle.....	54
LÄHTEET	57

1 JOHDANTO

Koemme tekemämme tutkimuksen merkittävänä ja uutta tietoa tuovana. Innostuimme tukiperhetoiminnasta aiheena sen ajankohtaisuuden ja merkittävyyden vuoksi. Tutkimuksessamme tuomme esille tärkeitä tuloksia tukiperheiden merkittävyydestä perheille sekä ehdotuksia siitä, miten toiminnalla on yhteiskunnan kannalta katsottuna olennaisia vaikutuksia. Toivomme tutkimuksemme avaavan lukijoiden silmiä tukiperhetoiminnan merkittävyydestä sekä sen mahdollisuuksista edistää lasten ja perheiden hyvinvointia.

Muuttuvan yhteiskuntamme myötä perinteiset perhemallit ovat muutoksessa. Perheiden muuttuvat elämäntilanteet sekä vanhempien jaksamattomuus heijastuvat perheiden hyvinvointiin. Lisäksi ydinperheet ovat vaihtuneet määrältään kasvaviin yksinhuoltajaperheisiin, ja lapsiperheiden verkostojen puutteet luovat yhteiskunnalle erilaisia tuentarpeen muotoja. Tämä tarkoittaa, että yhteiskunnan tukimuotojen on muututtava vastaamaan tuen tarpeeseen. Yhteiskuntamme taloudellinen tilanne heijastuu myös lapsiperheisiin. On tärkeää kohdistaa tuki juuri perheisiin ja tarjota tukea riittävän varhain. Varhainen tuki on tärkeässä roolissa ennaltaehkäisemässä perheiden laajempien ongelmien syntymistä.

Media on tuonut esille esimerkiksi tukiperhetoiminnan kasvavan tarpeen ja MTV3 uutisoi taannoin pääkaupunkiseudun tukiperhejonosta, jossa yli 300 lasta odottaa itselleen tukiperhettä. Koimme mielenkiintoiseksi tutkia tätä ajankohtaista, tuen tarpeen muotoa ja sen merkityksiä yksilön ja yhteiskunnan tasolla. Lisäksi eri uutiskanavat (ks. esim. Mikkelin Kaupunkilehti 2017, Savon Sanomat 2017 & Turku.fi 2017) ovat toistuvasti uutisoineet lapsiperheistä, jotka jonottavat itselleen tukiperhettä. Osassa kaupungeista on yli sadan lapsen jono tukiperheisiin. Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014 § 28) myötä tukiperheen saaminen ei edellytä lastensuojeluasiakkuutta, ja tukiperheiden tarve on moninkertaistunut. Uudistuksen myötä tukiperhetoiminnasta on muodostunut

ajankohtainen ja tärkeä lapsiperheille suunnattu tukimuoto. Uudistuksesta huolimatta tukiperheiden toiminnasta sekä sen vaikutuksista ei löydy tutkimustietoa. Halusimme tutkia tukiperheiden toimintaa eri näkökulmista ja tuottaa uutta tutkimustietoa tukiperheiden kokemuksista tukiperhetoiminnasta.

Tukiperhetoiminnan tarkoitus on auttaa lapsiperheitä jaksamaan ja ennaltaehkäisemään ongelmien kasaantumista. Tuettavan perheen lapsi tai lapset vierailvat tukiperheessä yhden viikonlopun kuussa, jolloin tukilapsen vanhemmat saavat itselleen hengähdystauon arjesta. Tukiperhettä hakevat ovat yleensä yksinhuoltajia tai vanhempia, joiden tukiverkostot ovat vähäiset. Muuttuva ja vaikea elämäntilanne voivat synnyttää perheissä ahdinkoa, jolloin vanhempien jaksaminen on erityisen tärkeää. (Ihalainen & Kettunen, 2016, 114.) Perheen vanhempien tukemisen lisäksi toiminnalla pyritään edistämään tukilasten kehitystä ja hyvinvointia (THL, 2016).

Suomalaisella perusopetuksella ja varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä. Tulevina opettajina olemme osa ennaltaehkäisevää lastensuojelun toimea (Reivinen & Vähäkylä 2013), mutta opettajakoulutuslaitos ei mielestämme tarjoa lastensuojelullista tietoa riittävästi. Näemme tärkeänä perehtyä ennaltaehkäisevään lastensuojelutyön tukitoimiin ja erityisesti tukiperhetoimintaan sen ajankohtaisuuden vuoksi. Tutkimustietoa tukiperheiden toiminnasta ja kokemuksista ei ole raportoitu. Koemme, että tukiperheiden toiminta on monelle vielä tuntematon tukimuoto. Haluamme tutkimuksellamme vähentää tukiperhetoiminnan ennakkoluuloja, sillä monet saattavat yhdistää tukiperheet sijoituksiin ja huostaanottoihin.

Tutkimuksemme tavoitteena on tutkia tukiperheiden kokemuksia tukiperhetoiminnasta. Käsitlemme tukiperhetoimintaa kolmesta eri näkökulmasta. Aluksi tarkastelemme tukiperhetoimintaa tukiperheiden näkökulmasta. Tämän jälkeen tutkimme tukiperheiden avulla tukilasten ja heidän perheidensä näkökulmaa ja lopuksi tarkastelemme tukiperhetoiminnan merkityksiä yhteiskunnalliselta näkökannalta. Keräsimme tutkimuksemme aineiston tukiperheinä

toimivilta henkilöiltä sekä yhdeltä tukiperhetoiminnan asiantuntijalta. Aineistomme vastasi hyvin kaikkiin kolmeen eri näkökulmaan ja saimme kattavasti tietoa tukiperhetoiminnasta. Tuomme tutkimuksemme tulososiossa esiin kaikista näistä kolmesta näkökulmasta ilmi nousseita kokemuksia ja niiden kautta muodostuneita merkityksiä sekä samalla haastateltavien oman äänen.

Tutkimuksemme lähtee liikkeelle käsittelemällä lastensuojelua ja lapsen etua. Lastensuojelussa lähtökohtana on aina lapsen etu, jolloin lapsen hyvinvointi tulee olla kaiken toiminnan perusta. Lisäksi käsittelemme huolta ja sen eri vyöhykkeitä. Huolen konkretisointia ja sen vyöhykkeitä hyödynnetään lastensuojelun työvälineenä. (Arnkil & Eriksson, 2012, 19.) Tarkastelemme myös lasten arkeen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jossa säännöllisyys ja arjen rutiinit ovat lapsen hoivan perusta. (Matilainen, 2008, 23.)

Tutkimuksemme etenee ennaltaehkäisevän lastensuojelun tarkasteluun, jonka yhteydessä nostamme tarkempaan tarkasteluun moniammatillisen yhteistyön, opetustoimen sekä tukiperhetoiminnan. Moniammatillisessa yhteistyössä eri ammattiryhmien asiantuntijat työskentelevät yhdessä yhteiseen tavoitteeseen tähdäten. Opetustyössä moniammatillisen yhteistyön tärkeys korostuu, jotta lasten ja nuorten pulmiin voidaan puuttua varhain. Opetustyössä moniammatillinen yhteistyö koostuu oppilashuoltoryhmästä. (Kontio 2010, 8-9, Huhtanen 2000, 192). Tukiperhetoiminnassa lapset vierailevat tukiperheessä kerran kuukaudessa. Tukiperhetoiminnan tavoitteena on tukea lapsiperheiden arkea ja jaksamista. (Keränen 2004, 9.) Tämän jälkeen esittelemme, miten toteutimme tutkimuksemme, ja mitä merkittäviä tuloksia saimme. Lopuksi pohdimme tutkimustamme kokonaisuutena, mahdollisia jatkotutkimusaiheita sekä merkittävyyttä luokanopettajan työlle.

2 LASTENSUOJELU SUOMESSA

2.1 Lastensuojelun olemus

Lastensuojelulaista on olemassa 1980-luvulta lähtien kaksi tulkintaa, laaja ja suppea. Tulkinnat vaikeuttavat lastensuojelun tarkkaa määrittelemistä. Tiivistetysti laajalla lastensuojelulla tarkoitetaan kaikkia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia tekoja, joilla pyritään parantamaan ja edistämään lapsen etua. Suppealla tulkinnalla viitataan taas henkilökohtaiseen yksilö- ja perhekohtaiseen toimintaan, jolloin lapsi tarvitsee lastensuojelua. (Janhukainen, Pösö, Kivirauma & Heino-nen 2012, 36.) Tarkoituksena on vastata tehokkaasti perheen ja lapsen tarpeisiin, mikä edellyttää kiinteää yhteistyötä ammattilaisten ja perheiden välillä. Lastensuojelun tulee löytää ja tukea perheen vahvuuksia ja sitä kautta edistää lapsen ja koko perheen hyvinvointia. (Williamson & Gray 2011, 1.)

YK:n yleissopimuksessa vuonna 1989 hyväksyttiin sopimus lapsen oikeuksista, joka on valtioita sitova ihmisoikeussopimus. Suomi ratifioi ihmisoikeussopi-muksen vuonna 1991 (YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista, 4). Lapsen oikeuk-sien yleissopimuksen tärkeimpänä sanomana pidetään lapsen ihmisarvoa. Tä-män lisäksi yleissopimuksen pääperiaatteita ovat syrjinnän kieltäminen, lapsen etu, lapsen oikeus elämään, henkiinjääminen ja kehitys sekä lapsen osallisuus. (Araneva, 2001, 100-101.) Lapsen oikeuksien yleissopimus sisältää useita lapsen erityistä suojelua käsitteleviä kohtia, joita ovat muun muassa huolehtiminen terveydestä, koulutuksesta sekä näkemys aikuisesta lapsen suojelijana. Lapsen kohdistuvan suojelun tulee ajaa lapsen etua ja huomioida lapsen kehitystaso sekä ikä. (Harding, 1999, 62.)

Lastensuojelulain (L 417/2007, 1 §) mukaisesti lastensuojelun tarkoituksena on taata lapselle turvallinen kasvuympäristö, tasapainoinen ja monipuolinen kehi-tys sekä oikeus erityiseen suojeluun. Lapselle tulee tarjota mahdollisuus kehit-tää omia kykyjään ja persoonallisuuttaan (Bilton, 1999, 25). Ensisijainen vastuu

lapsen hyvinvoinnista on lapsen vanhemmilla ja huoltajilla, ja heidän kanssaan toimivien viranomaisten tulee tukea heitä kasvatustehtävässä. Viranomaisten tulee tarjota perheille apua riittävän varhain ja ohjata perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelu pyrkii ennaltaehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia. Lastensuojelua toteuttaessa on aina ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. (L 417/2007 2 §, 4 §.)

Lapsen etu ja lapsikeskeisyys ovat aina lähtökohtana lastensuojelussa ja lapsiperheille suunnatuissa tukimuodoissa. Lapsen edulla turvataan lapsen oikeus saada yksilöllistä ja hänen kehitystään tukevaa kohtelua. Lapsen hyvinvoinnin tulee olla ensisijainen peruste viranomaisten tekemissä päätöksissä ja valinnoissa. (Ihalainen & Kettunen, 2016, 89-90.) Lastensuojelulaissa (L 417/2007 2 §, 4 §) kerrotaan, että lapsen etua ajateltaessa on turvattava lapselle jatkuvat ja läheiset ihmissuhteet, mahdollisuus ymmärrykseen ja hellyyteen sekä kehitystason mukainen huolenpito. Lapselle on turvattava lisäksi ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus sekä vaikutuksen mahdollisuus lasta itseään koskevissa päätöksissä. Lisäksi lapsen uskonnollinen, kulttuurillinen ja kielellinen tausta tulee ottaa huomioon ja varmistaa lapsen omia mieltymyksiä vastaava koulutus. (L 417/2007 2 §, 4 §.) Lapsikeskeisessä työskentelyssä lapsi nähdään tasa-arvoisena, aktiivisena ja päätöksiä tekevänä toimijana. Lapsi on mukana toiminnassa ja hänen toiveensa tulee huomioida ikätasoonsa nähden. (Välivaara 2008, 78.)

Edun määrittäminen ei ole aina yksinkertaista, ja tilanteita tulee pohtia useista eri näkökulmista niin, että ratkaisut olisivat aina lapsen parhaaksi. Esimerkiksi voidaan puntaroida, onko lapsen parempi olla perheensä kanssa vai perheestä erossa, ja kokeeko lapsi perheessään riittävästi kiintymystä sekä turvallisuuden tunteita. (Hongisto ym., 2005, 34.) On tärkeää pohtia, mitä ero vanhemmasta lapselle tarkoittaa. Kärjistyneimmissä tilanteissa, joissa lapsi on adoptoitu tai sijoitettu uuteen perheeseen lapsi kohtaa aina trauman joutuessaan jättämään perheensä ja sopeutuessaan uuteen tilanteeseen. (Golding 2014, 14.) Erityisesti nuorempien lasten kohdalla on kriittisesti pohdittava, vahvistaako vai vahin-

goittaako esimerkiksi tukiperhetoiminta lasten ja vanhempien kiintymyssuhteita. Saako lapsi tukiperheestä lisää kiintymyssuhteita vai aiheuttaako se lapselle ikäviä erokokemuksia? Tällaiset esimerkit lasten kokemista ikävän tunteista sekä eroista vanhemmistaan voivat kiintymyssuhdeteorian lähtökohtien mukaisesti avata uusia näkökulmia lapsen erottamisesta vanhemmistaan. Varhaisimmat kiintymyssuhteet ja niiden vastavuoroisuus luovat monesti pohjan niille tavoille, joilla ihminen ymmärtää oman arvonsa, suhteensa itseen ja muihin. (Hongisto ym., 2005, 34.)

Eduskunnan säätämässä lastensuojelulaisissa on kirjattu kohta, jossa käsitellään lapsen mielipiteen ja toivomusten kuuleminen sekä niiden huomioiminen. Lapsen ja perheen näkökulmat ja mielipiteet eivät aina vastaa lapsen etua, ja ongelmat eivät aina ratkea heidän toiveidensa tai mielipiteidensä mukaisesti. Tällaisissa tilanteissa työntekijät joutuvat tekemään vaikeitakin päätöksiä lain nojalla. (Lastensuojelun Keskusliitto, 2009.) Lastensuojelun tulisi aina olla asiakastyötä, jossa keskeisenä tavoitteena nähdään luottamuksen rakentuminen. Tämä edesauttaa perhettä vastaanottamaan apua ja sitoutumaan työskentelyyn. (Hartig 2003, 18.)

Lastensuojelulain mukaisesti (L 417/2007 14 §) lastensuojelun järjestämisestä vastaa aina lapsen koti- tai asuinkunta. Lastensuojelun piirissä olevalle lapselle nimetään hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Kunnan tulee huolehtia siitä, että sosiaalityöntekijä saa käyttöönsä riittävän moniammatillisen tuen, kuten terveydenhuollon edustajia ja lapsen kehityksen asiantuntijoita.

Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuudella tarkoitetaan velvollisuutta ilmoittaa kunnan sosiaalihuollolle, mikäli epäily lapsen mahdollisesta lastensuojelun tarpeesta herää. Lastensuojelun ilmoitusvelvollisuus koskee useita eri ammattinharjoittajia, joista mainittakoon sosiaali- ja terveydenhuollon, lasten päivähuollon, opetus- ja nuorisotoimen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjän, koulu-laisten aamu- ja iltapäivätoimintaa harjoittavan yksikön sekä seurakunnan palveluksessa olevat. Lastensuojeluilmoitus tulee tehdä salassapitosäädösten es-

tämättä välittömästi kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle henkilölle. Lastensuojeluilmoituksen voi tehdä kuka tahansa, joka epäilee lapsen oikeuksien vaarantumista. (L 417/2007 25 §.)

2.2 Huoli puheeksi ottamisen keinona ennaltaehkäisevässä työssä

Huoli on tärkeä työväline lastensuojelussa työskenteleville, sillä sen avulla työntekijä voi tunnistaa omia toimintamahdollisuuksiaan ja kykyjään toimia perheiden auttamistilanteissa. Huolen konkretisointi auttaa työntekijää myös selkiyttämään omia ajatuksia sekä huolenaiheita ja pohtimaan tukitekoja. Konkreettisiin havaintoihin on helpompi löytää konkreettisia tukitoimia. (Arnkil & Eriksson 2012, 19.) Lastensuojelussa huolen herääminen edellyttää aina lapsen ympärillä olevien ihmisten ja ympäristön tarkempaa tarkastelua, jotta lapsen hyvinvoinnista saadaan kokonaisvaltainen käsitys (Hurtig 2003, 10).

Huolella tarkoitetaan subjektiivista tunnetta, joka työntekijällä syntyy asiakassuhteen aikana. Huoli on myös omien toimintamahdollisuuksien ennakoimista. (Koskimies & Pyhäjoki 2009, 187.) Huoli herää, kun työntekijä tekee havaintoja perheestä, heidän tilanteestaan ja vuorovaikutussuhteista, joita perheessä ilmenee. Näitä havaintoja hän tarkastelee suhteessa omaan aikaisemmin oppimaansa, kokemuksiinsa ja tietoihinsa. Näin työntekijä saa kokonaisvaltaisen näemyksen tilanteensa. Tilanne puolestaan ilmenee työntekijälle eri asteisena huolena. (Arnkil & Eriksson 2012, 21.)

Huolen heräämisen vaiheessa työntekijälle olennaisena osana on myös kontaktitieto. Kontaktitieto tarkoittaa tietoa, jota saadaan vuorovaikutussuhteen sisältä käsin. (Koskimies 2009, 187–190.) Jokaiselle huoli ilmenee eri tavoilla ja eri tasoisena. Arnkilin ym. (2012) mukaan tunteiden laatu ja voimakkuus määrittelevät usein huolen asteen. Lisäksi jokaisella on oma kokemuksensa huolesta tai huolettomuudesta. Perinteisesti tietoa arvostetaan enemmän kuin yleisempää

tuntumaa tilanteesta ja tunteita pidetään petollisina. Tuntuma voi kuitenkin olla erittäin tärkeä työväline. Sitä voidaan pitää työntekijän koulutuksen, työ- ja elämäkokemuksen mukanaan tuomana intuitiivisena kuvana, jonka avulla kiinnitetään huomiota tiettyihin asioihin sekä annetaan niille merkityksiä. Tuntuman voidaan sanoa olevan myös niin sanottua hiljaista tietoa tai äänetöntä ammattitaitoa. Myös moraali vaikuttaa työntekijään, ja se voi ohjata sekä vaikuttaa siihen, kokeeko hän lapsen tilanteen velvoittavan tekemään jotain. (Arnkil & Eriksson 2012, 21.) Yksittäisen lapsen tilannetta tarkasteltaessa on syytä muistaa, että perheen todellisesta tilanteesta jää usein paljon näkemättä, jolloin työntekijöille näyttäytyy perheen elämästä vain niin sanottu jäävuoren huippu (Ihalainen & Kettunen, 2016, 108).

Yleisesti perheiden parissa työskentelevien ihmisten huoli kohdistuu kahteen asiaan: lapsen kehittymiseen ja selviytymiseen sekä työntekijän omiin mahdollisuuksiin toimijana ja toiminnan riittävyteen. Työntekijällä tulisi olla käytössään menetelmiä ja sellainen yhteistyösuhde, joiden avulla hän kykenee tukemaan perhettä omasta perustehtävästään käsin. Yleensä huoli kasvaa sitä mukaan, kun tunne omista auttamismahdollisuuksista vähenee. Tärkeää on siis tunne mahdollisuudesta auttaa perheitä ja lapsia. (Koskimies 2009, 187–190.) Huolen kasvaessa yhteistyö muiden kanssa sekä moniammatillisten verkostojen apu ovat olennaisia asioita. Verkostoituminen ja verkostotyö korostuvat huolen kasvaessa. Pienen huolen tilanteissa verkostotyön toimintatapoja ei juuri tarvita. Kun huoli herää esiin nousevat eri ammattitahot ja asiantuntijat, jotka auttavat havaitsemaan huolen tasoja ja sen vakavuutta. (Arnkil, 2004, 225.)

Huolta ja huolestumista voidaan pitää normaalina ilmiönä elämässä. Huoli voi kuitenkin muuttua kohtuuttomaksi ja ylittää niin sanotun normaalin huolen rajat. Terveellinen huoli puolestaan on apukeino sekä työväline. (Huhtanen, 2007, 24.) Huoli kertoo työntekijälle, milloin ja missä tilanteessa erilaisten verkostojen tuki on tarpeen. Huolen heräämisen myötä työntekijän on varhain ja rohkeasti otettava asia puheeksi. Tärkeää on yhteistyö huoltajien kanssa sekä yhteisen ymmärryksen löytäminen. Huolen ratkaisemisen kannalta on tärkeää,

että työntekijä tukee huoltajia, puuttuu asioihin sekä ottaa puheeksi huoleen liittyviä ja siitä aiheuttavia asioita. Puuttumisen ja puheeksioton tarkoituksena on turvata yhteistyön jatkumisen mahdollisuus. (Koskimies 2009, 187–190.)

Huolen eri vyöhykkeet

Huoli jakautuu erilaisiin vyöhykkeisiin. Huolen vyöhykkeet on kehitetty lasten, nuorten, perheiden sekä heidän kanssaan yhteistyössä työskentelevien ihmisten yhteistyön välineeksi, ja se on peräisin Stakesin Palmuke-projektista (Koskimies, 2009, 187.) Huolen vyöhykkeistöä ei ole tarkoitettu asiakkaiden, lasten, nuorten tai perheiden luokitteluun tai rekisteröintiin. Se on ennemminkin apuväline omien työskentelysuhteiden kulloisenkin tilanteen sekä yhteistyötarpeiden jäsentelyyn. Lisäksi huolen vyöhykkeistö auttaa arvioimaan huolen astetta ja vakavuutta. (THL 2014.)

Huolen vyöhykkeistö on työskentelysuhteita ja huolen astetta kuvaava metafora. Vyöhykkeet eivät varsinaisesti sijaitse missään, eivätkä huolet arjessa sijoitu tarkasti mihinkään vyöhykkeisiin. Vyöhykkeistä puhuttaessa on yritys muodostaa kieltä, jolla päästään puhumaan kokonaisvaltaisista kokemuksista. Huolen vyöhykkeistön avulla työntekijä pystyy jäsentämään kokemaansa huolen astetta, omien auttamismahdollisuuksiensa riittävyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta. Perheen lisävoimavaroja voivat olla muun muassa perheen läheiset ja eri tahojen työntekijät. Myös lapset, nuoret ja perheet voivat huolen vyöhykkeistön avulla arvioida omaa huolen astettaan ja tukitarpeitaan. (Koskimies 2009, 188.)

Huolen vyöhykkeistö on jaettu neljään osaan koetun huolen perusteella. Huolen vyöhykkeistössä huoli nähdään eräänlaisena jatkumona, jonka ääripäissä ovat tilanteet *ei huolta* ja *suuri huoli*. Vyöhykkeistön lähtökohtana on huoleton tilanne (Huhtanen 2007, 132). Näitä neljää vyöhykettä voidaan kutsua nimillä 1. ei huolta, 2. pieni huoli, 3. tuntuva huoli ja 4. suuri huoli. (Koskimies 2009; THL 2014.) Työntekijän kautta kuvattuna ensimmäinen ei huolta-vyöhyke kuvailee tilanteita, joissa työntekijä kokee työskentelyn olevan sujuvaa lasten, nuorten ja

perheiden asioissa. Lapsi tai nuori saa sitä huolenpitoa, mitä tarvitsee, niin yksityiselämässään kuin palvelujen esimerkiksi koulun tai päiväkodin piirissä. Lapsen tai nuoren sosiaaliset verkostot ovat olemassa, mutta ne saavat huolettomassa tilanteessa olla ikään kuin taustahuminaa, josta työntekijä ei ole edes tietoinen. (Arnkil 2004, 221.) Työntekijä kokee, että asiat ovat lapsella, perheillä tai yhteisöllä hyvin ja hänen omat suhteensa henkilöön tai henkilöihin toimivat. Lisäksi hänellä on tietoja ja taitoja, joilla tukea lapsen kasvua ja kehitystä. (THL 2010; THL 2014.)

Toisena vyöhykkeenä olevalla, pienen huolen alueella työntekijällä on puolestaan jo pieni huoli lapsesta, nuoresta tai perheen tilanteesta (THL 2010; THL 2014). Lisäksi työntekijä on huolissaan itsestään miettiessään, tukeeko hän lasta, nuorta tai perhettä oikealla tavalla, ja pystyykö hän ennakoimaan huolen perusteella muun muassa tarvittavan ja oikeanlaisen tuen tarpeen. Pienen huolen alueella huoli voi herätä esimerkiksi, jos lapsi tai nuori on levoton, eikä rauhoitu rutiineihin kuuluvilla keinoilla. Kuitenkin perustuntuma tilanteeseen on luottavainen, ja työntekijä tuntee voivansa auttaa ja hänellä on vahva luottamus omiin auttamismahdollisuuksiinsa. (Arnkil 2004, 221,222.) Työntekijä kokee suhteellisen helpoksi ottaa huoli puheeksi ja tarjota tukeaan. Useimmiten työntekijän tarjoama tuki otetaan vastaan ja tuottaa myönteisiä tuloksia ja kehitystä. Työntekijä kokee pärjäävänsä omilla voimavaroillaan, eikä koe tässä vaiheessa vielä tarvetta moniammatilliseen yhteistyöhön. Pienen huolen vyöhykkeellä on hyvät mahdollisuudet puuttua varhain mahdollisiin ongelmatilanteisiin. (THL 2010; THL 2014.)

Kolmannessa eli tuntevan huolen vyöhykkeessä työntekijän huoli on tuntuva ja kasvava, ja hän alkaa kokea, etteivät hänen omat voimavaransa ja auttamiskeinonsa riitä. Hän on käyttänyt omat keinonsa tai ne ovat vähissä. Työntekijä kaipaa tukea tukityöskentelylleen (Arnkil, 2004, 222). Tällä vyöhykkeellä huolta on saattanut ilmetä jo pidemmän aikaa. Työntekijä saattaa olla myös huolissaan "riittävästä näytöstä," ja hän voi tuntee liioittelevansa toimintaansa ja olla epävarma. (THL 2014.) Kolmannen vyöhykkeen tilanteet ovat usein jännitteisiä.

Lasten ja nuorten kanssa työskentelevät ovat kahden vastakkaiseen suuntaan vetävien velvoitteiden alaisia. Työntekijä joutuu pohtimaan muun muassa sitä, sitooko häntä enemmän vaitiolovelvollisuus vai lastensuojelulain 25 § ilmoitusvelvollisuus. Lisäksi hän pohtii erilaisia kysymyksiä, kuten onko lapsen edun mukaista olla vaiti vai kertoa? Onko olemassa perusteita, näyttöä tai todellisia aiheita, ja mitä muut ajattelevat tai tekevät? (Arnkil, 2004, 223.)

Huolen kasvaessa työntekijä kokee yhä tuntevamminkin, että mukaan tarvittaisiin muita ammattilaisia (Arnkil, 2004, 223). Lastensuojelulain 25. pykälän ilmoitusvelvollisuus antaa työntekijälle mahdollisuuden hakea tukea ja asiantuntija-apua lastensuojelun työntekijöiltä. (THL 2010). Tuen tarpeen lisäksi työntekijä voi kokea tarvitsevansa kontrollia. Kontrollilla tarkoitetaan tukeen pyrkimistä eli tilanteen hallinnan lisäämistä rajoittamalla jotakin epätoivottavaa, jotta saadaan aikaiseksi toivottavaa muutosta. Tuki ja kontrolli eivät tässä tapauksessa ole vastakkaisia toimia, sillä niiden avulla pyritään lisäämään omatoimisuutta ja elämänhallintaa. (THL 2014.)

Kolmatta vyöhykettä kutsutaan myös harmaaksi vyöhykkeeksi, sillä sitä leimaa epäselvyys. Epäselvää on, keitä kokonaisuudessa on mukana, mitä kukakin tekee, onko kyseessä pieni ongelma vai suurempi huoli. Epäselvää on myös, mikä olisi paras toimintatapa, jotta ongelmakokonaisuus voitaisiin ratkaista. Selvää on kuitenkin se, että tilanne ei ole yksin määrättävissä eikä omassa hallinnassa. Tällä vyöhykkeellä tarvitaan yhteistoimia, jotta harmaalta vyöhykkeeltä päästäisiin selkeyteen. (THL 2014.)

Viimeisellä neljännellä vyöhykkeellä eli suuren huolen alueella on kyse jo kriisitalanteista, joissa ammattietiikka pakottaa työntekijää nopeaan toimintaan. Työntekijä kokee, että hänen keinonsa ovat lopussa, ja hän arvioi lapsen, nuoren tai perheen olevan vaarassa. Tilanteeseen on puututtava ja saatava muutosta mahdollisimman nopeasti. (Koskimies 2009, 188). Tällä vyöhykkeellä tarvitaan selkeää, nopeaa ja määrätietoista toimintaa, jotta kriisi saadaan laukaistua ja luotua turvallisuutta (Arnkil 2004, 224). Ongelmatilanteiden pitkittyessä huo-

let voivat kasvaa tunteista suuriksi. Yhteistyön tarve muiden asiantuntijoiden kanssa on välttämätöntä, ja huoleen pyritään puuttumaan mahdollisimman nopeasti. Hyvän ja jäsenneen kriisityön avulla suuretkin huolet saadaan pienemään nopeasti ja ongelmiin löydetään ratkaisuja. (THL 2014.)

Huolivyöhykkeiden etenemistä kuvataan monesti huolettomuudesta suureen huoleen. Tällä tavoin lapsen tai nuoren prosessi ei kuitenkaan välttämättä aina etene. Lapsi tai nuori saattaa myös palata vyöhykkeiltä toiselle, esimerkiksi suuren huolen vyöhykkeeltä ei huolta-vyöhykkeelle. Tilanteiden muuttuminen sekä koulussa että kotona saattavat poistaa kriisitilanteen elämästä ja tätä kautta poistaa myös työntekijöiden huolen. (Huhtanen 2007, 133.)

3 ENNALTAEHKÄISEVÄ LASTENSUOJELUTYÖ

3.1 Ennaltaehkäisevän lastensuojelutyön lähtökohdat

Vornanen (2001, 27) esittelee lasten subjektiivisen hyvinvoinnin kolmion, jossa turvallisuuden lisäksi hyvinvointia tukevat onnellisuus ja tyytyväisyys. Lasten kohdalla onnellisuutta ja tyytyväisyyttä selittävät usein yleinen elämäntilanne, jolloin varsinkin pienten lasten kohdalla onnellisuuteen ja tyytyväisyyteen päästään päivittäisellä perustarpeiden huolenpidolla, joka taas tukee lasten perusturvallisuuden kasvua ja kehitystä. Näin ollen perusturvallisuuden takaaminen nähdään merkittävänä osana lapsen hyvinvointia, johon myös rutiinit osaltaan sisältyvät.

Ihmisen hyvinvoinnin jäsentymistä voidaan myös tarkastella Abraham Maslowin (1943) tunnetun tarvehierarkian avulla. Maslowin tarvehierarkiassa ihmisellä on viisi eri tarvetta, jotka on jaettu perustarpeisiin (basic needs), psykologisiin tarpeisiin (psychological needs) ja itsensä toteuttamisen tarpeisiin (self-fulfillment needs). Nämä on jaettu hierarkkiseen järjestykseen, jossa ihminen etenee seuraavalle tasolle, kun alemman tason tarve on täytetty. Alimpana olevat perustarpeet sisältävät fysiologiset (physiological needs) ja turvallisuuden tarpeet (safety needs). Tämän jälkeen tulevat psykologiset tarpeet eli kuuluminen ja rakkauden tarpeet (belongingness and love needs) ja arvostuksen tarpeet (esteem needs). Viimeisenä tasona on itsensä toteuttamisen tarpeet (need for self-actualization). Maslowin (1943) tarvehierarkiassa perustarpeet on lueteltu järjestyksessä ensimmäiseksi, jotta seuraavalle tasolle voi edetä. Lapsen perusturvallisuuden takaaminen voidaan siis nähdä ensisijaisen tärkeänä lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia tarkasteltaessa.

Säännöllisyys ja rutiinit nähdään lapsen hoivan perustana, sillä ne tukevat lapsen kasvua ja kehitystä. Lapsen hahmotus ympäröivästä maailmasta perustuu asioiden toistoon ja rutiinit auttavat lasta jäsentämään aikaa ja päivien kulkua. Lapsen toiminta nähdään sujuvana, kun lapsi on rutiinien ympäröimänä. Totut-

tujen rutiinien avulla lapsen on helpompi ennakoida päivän tapahtumia, ilman turhia yllätyksiä. (Matilainen 2008, 23.) Rutiinien lisäksi lapsen kasvun ja kehityksen yhtenä edellytyksenä nähdään pysyvät ihmissuhteet. Ihmissuhteiden katkokset voivat vahingoittaa vauvan ja lapsen kehitystä, ja tästä tunnetuimpana kiintymyssuhdeteoreetikkona voidaan pitää John Bowlleytä, joka herätti aikanaan paljon keskustelua. Turvallisesti ja turvattomasti kiinnittyneille lapsille kehittyvät erilaiset maailmankuvat, joissa turvattomasti kiinnittynyt lapsi voi joutua kamppailemaan myöhemmin luottamisen ja itsearvotuksensa kanssa. (Sinkkonen & Kalland 2003, 8, 9.)

Rutiinit ovat osa lapsen perusturvallisuutta ja ne luovat lapsen toimintaan johdonmukaiset rajat. Rutiinien tärkeys korostuu muutostilanteissa, ja erityisesti kriisitilanteissa arjen pysyvät rutiinit, kuten ruoka- ja uniajat auttavat sopeutumaan muuttuviin tilanteisiin. Lisäksi rutiinit ohjaavat lasta hyvinvointitaitojen opetteluun, jolloin esimerkiksi säännöllinen ja riittävä uni, ulkoilu, ruokailu tulevat osaksi lapsen päivärytmiä. (Matilainen 2008, 26.) Rutiinien opettelu ja ylläpitäminen opettavat lapsille toimintamalleja, jotka voivat muuttua lapsuuden rutiineista myöhemmin jopa hyvinvointia määritteleväksi elämäntavaksi.

Joskus kuitenkin käy niin, etteivät perheet kykene takaamaan lapsilleen niitä tärkeitä arjen rutiineja ja sitä kautta perusturvallisuuden tunnetta. Tilanteet perheissä saattavat mennä vaikeiksi sekä kriisiytyä. Lapsella on oikeus saada lastensuojelupalveluiden apua jo ennen kuin perheen tai lapsen ongelmat pääsevät liian vaikeiksi. On tärkeää miettiä ja arvioida yhdessä sitä, mitkä tukimuodot sopivat perheelle parhaiten. (Hongisto ym., 2005, 33.) Lastensuojelun tarpeessa olevalle lapselle pyritään järjestämään ensin apua avohuollon tukitoimien avulla (Ihalainen & Kettunen 2016, 111).

Kaiken lastensuojelun lähtökohtana on lapsen etu, hyvinvointi sekä tarpeet. Lapsen etua voi olla joskus vaikea määritellä. Eteen voi tulla tilanteita, joissa lastensuojelun työntekijät joutuvat puntaroimaan erilaisia vaihtoehtoja, mikä on lapsen hyvinvoinnin kannalta parhain ratkaisu. Jos esimerkiksi lapsi viihtyy

äidin luona, mutta äidillä on ongelmia, onko lapsen tällöin parempi olla isänsä luona, vaikka ei viihtyisi tämän kanssa yhtä hyvin. (Ihalainen & Kettunen, 2016, 108.) Ennaltaehkäisevän lastensuojelun avulla pyritään tekemään päätöksiä, jotka ovat lasten edun mukaisia, ehkäisevät lasten ja perheiden ongelmia ja turvaavat lasten hyvinvointia.

Ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on erityistä tukea antava peruspalvelu silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. Esimerkiksi terveydenhuolto, perheneuvolat, varhaiskasvatus sekä opetus ovat tällaisia kunnan tarjoamia lasten hyvinvointia edistäviä peruspalveluita, joiden erityistä tai kohdennettua tukea voidaan sanoa ennaltaehkäiseväksi lastensuojeluksi. (Heino, 2009, 72.) Ennaltaehkäisevästä lastensuojelusta siirtyminen avohuollon asiakkaaksi tapahtuu arviointi- ja päätösprosessin myötä. Lastensuojelun tarve arvioidaan sosiaalityöntekijän johdolla, jonka jälkeen laaditaan asiakassuunnitelma. (Heino 2009, 72.) Lastensuojelun avohuollon tukitoimiin ryhdytään, mikäli lapsen terveys ja kehitys vaarantuvat. Tukitoimiin ryhdyttäessä lastensuojelun työntekijöillä tulisi olla molempien huoltajien suostumus. Avohuollon tukitoimia ovat esimerkiksi toimeentulotuki, perhekuntoutus, perhetyö, lapsen kuntoutumista tukevat hoitopalvelut ja tukiperhe. (Ihalainen & Kettunen 2016, 111.) Lastensuojelulaissa määritellään avohuollon tarkka sisältö.

Tarja Heino ja Stakes (2007) tekivät yhteistyössä laajan raportin lastensuojelun asiakkaista, missä tutkittiin lastensuojelun asiakkaiden taustoja ja elämäntilanteita. Tutkimuksessa selviää, että lastensuojelun asiakkaat ovat usein vähävaraisia perheitä, ja suurin osa perheistä on yhden vanhemman perheitä. Vanhempien jaksamattomuus nousi esiin yli joka kolmannen lapsen lastensuojelun alkutilanteessa. (Heino 2007, 37, 58.) Vanhempien riittävät voimavarat nähdään perhe-elämän perustana, ja siksi esimerkiksi tukiperhetoiminta koetaan tärkeänä ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä erilaisten perhetilanteiden kriisiytymisessä (Puustinen 2017). Heinon (2007, 52) raportista selviää, että tukihenkilöille ja tukiperheille olisi tarvetta, mutta niitä ei ole riittävästi saatavilla.

3.2 Moniammatillinen yhteistyö

Moniammatillisesta yhteistyöstä voidaan puhua silloin, kun vähintään kahden eri ammattikunnan työntekijät tarkastelevat yhteistä pulmaa. Jokainen ammatilainen tarkastelee asiaa omasta näkökulmastaan, jolloin tilanteen ongelmanratkaisu, yhteistyö ja päätösten tekeminen tehostuvat. (Roodbol 2010, 1.) Moniammatillinen joukko voi koostua eri koulutuksen ja tietopohjan saaneista ammattilaisista. Yhdessä eri alojen ammattilaiset kokoavat yhteen monipuolisen tietopohjan, jossa asiantuntijuus pääsee kasvamaan. (Anning, 2010, 8.) Moniammatillisessa yhteistyössä eri ammattiryhmiin kuuluvat asiantuntijat työskentelevät yhdessä siten, että valta, tieto ja osaaminen jaetaan. Pyrkimys on päästä yhteiseen tulokseen tai päämäärään. Keskeiseksi yhteistyössä nousee se, kuinka voidaan koota yhteen sekä prosessoida kaikki tieto ja osaaminen, mikä on välttämätöntä mahdollisimman kokonaisvaltaisen käsityksen saavuttamiseksi. Onnistuakseen moniammatillinen yhteistyö edellyttää yhteistä kieltä sekä käsitteitä. (Kontio 2010, 8-9.) Moniammatillisen yhteistyön tavoite liittyy vahvasti asiakkaiden oikeuksiin ja tarpeisiin vastaamiseen. On tärkeää, että moniammatillista yhteistyötä kehitetään ja sen toimintaa analysoidaan. Työntekijöiden ja asiakkaiden kohtaaminen on tilanne, jossa moniammatillisen yhteistyön arvo mitataan. (Pärnä, 2012, 176.)

Perheiden ja lasten monimuotoisten ongelmien kohtaaminen edellyttää usein eri työntekijöiden yhteistyötä. Moniammatillisessa yhteistyössä vaikeissa tilanteissa ei tarvitse olla yksin ja vastuu on jaettu. Ratkaisuja haetaan yhdessä eri tahojen kanssa. (Calder, 2016, 28.) On perheiden ja lasten etu, että monet eri viranomaiset ja ammattilaiset pohtivat yhdessä ratkaisuja ja menettelytapoja tilanteisiin. (Kontio, 2010, 19.) Moniammatillinen yhteistyö perustuu yhteistyöverkoston luomiseen ja osaamisen jakamiseen sekä uusien työskentely- ja toimintatapojen kehittämiseen. Moniammatillisissa ryhmissä sovitaan yhteisistä menettelytavoista sekä pelisäännöistä. Moniammatillinen yhteistyö on toimiva lasten, nuorten, mutta myös työntekijöiden esimerkiksi opettajien kannalta.

Koulussa opettajat eivät jää yksin vaikeiden tilanteiden kanssa, vaan apuna toimii oppilashuolto. (Huhtanen 2007, 188.) Lisäksi moniammatillisen yhteistyön avulla esimerkiksi tieto lapsesta kulkee ajoissa lapsen perheelle sekä hänen perheensä kanssa työtä tekeville aikuisille. Moniammatillinen yhteistyö takaa lapselle ja nuorelle parhaan mahdollisen tuen, kun ongelmia on ratkomassa monen eri alan ammattilaiset. Haasteena on löytää kuhunkin tilanteeseen sopiva toimintamalli. (Kontio, 2010, 6-7.)

Moniammatillisuus tuo yhteistyöhön mukaan useita eri tiedon ja osaamisen näkökulmia, joita kokonaisuuden rakentaminen edellyttää (Kontio, 2010, 6). Moniammatillisen yhteistyön tavoitteena on hyödyntää eri alojen osaamista. Näistä eri alojen osaajista muodostuu verkosto. Verkostotyypit vaihtelevat mahdollisista viranomaisverkostoista epämuodollisiin yksityisten ihmisten välisiin sosiaalisiin verkostoihin. Verkostoissa on vuorovaikutussuhteita, jotka yhdistävät ihmisiä, organisaatioita, tapahtumia ja kohteita. Verkostoissa toimivat henkilöt muodostavat tiimin ja heidän tavoitteenaan on yhteen hiileen puhaltaminen. Tätä kautta he muodostavat osaamisestaan toiminnallisen systeemin kokonaisuuden eikä vain siihen kuuluvien yksilöiden osaamisen yksinkertaista summaa. (Huhtanen 2007, 192.) Osaamisen yhdistämisestä voidaan käyttää myös termiä jaettu johtajuus, jossa vuorovaikutusprosessin myötä ryhmä etenee kohti tavoitetta. Tällöin johtajuus on jaettua ja tutkimustulosten mukaan sen tulisi johtaa parempiin tuloksiin kuin dominoiva johtajuus. (Isoherranen, 2012, 48.)

Osa ihmisistä kokee ryhmätyöt ja yhteistyön tekemisen haastavina, vaikka tutkimukset osoittavat niiden tehostavan toimintaa. Kaarina Isoherranen (2012) kartoitti väitöskirjassaan moniammatillisen yhteistyön haasteita ja mahdollisuuksia. Muun muassa vastuukysymysten tarkka määrittely ja vuorovaikutustaitojen oppiminen asetti yhteistyölle haasteita. Hyvin toimivan tiimin toiminta antoi työntekijöille keskinäistä luottamusta ja sosiaalista pääomaa, mikä motivoi työntekijöitä työskentelemään moniammatillisissa tiimeissä, vaikka yhteistyö saattoi ajoittain tuntua haastavalta. (Isoherranen 2012, 5.)

Opetustyössä moniammatillista yhteistyöverkostoa pidetään merkityksellisenä. Useista kunnista löytyy ammattitaitoa sekä halua tehdä verkostoitunutta yhteistyötä eri alojen asiantuntijoiden kanssa. Yhteistyötä helpottavat jo olemassa olevat verkostot. Moniammatillisen yhteistyön tärkeys korostuu opetustoimessa, jossa työntekijöillä on mahdollisuus saada moniammatilliselta ryhmältä tukea omille tulkinnoille ja tarvittavien toimenpiteiden kartoittamiselle. Lisäksi vastuu päätetyistä toimenpiteistä kannetaan yhdessä. (Kontio, 2010, 21.)

3.3 Opetustoiminta osana ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä

Opetusjärjestelmä ja varhaiskasvatus ovat yksi ennaltaehkäisevistä lastensuojelun toimista, ja ne tarjoavat mahdollisuuksia tehokkaaseen varhaiseen puuttumiseen. Varhaisessa puuttumisessa huoli keskittyy pienten lasten osalta yleensä lapsen kehitykseen, kun taas isompien lasten kohdalla huolta herättää usein kehityksen lisäksi myös käyttäytyminen. Varhaisen puuttumisen periaatteessa epätyypilliset kehityksen tai käyttäytymisen merkit tulee huomioida ja tunnistaa. Tämä tarkoittaa sitä, että ammattilaisten tulee osata arvioida lasten ja nuorten käyttäymistä henkilökohtaisen tuntemuksen lisäksi myös suhteessa ikäluokkaan ja niin sanottuun normaaliin kehitykseen. (Kallio, Stenvall, Bäcklund & Häkli, 2013, 73, 74.)

Suomalaista perusopetusta pidetään tasa-arvoistavana ja oppimiseroja tasoittavana opetusjärjestelmänä, jonka tulisi tarjota kaikille yhtäläiset mahdollisuudet selviytyä elämästä. Perusopetuslakiin (L628/1998 2 §, 3 §) on erikseen kirjattu edellä mainitut opetuksen tavoitteet ja tasa-arvoa edistävä opetus. Reivinen & Vähäkylä (2013) tarkastelevat lasten ja nuorten syrjäytymistä ja sen yhteyksiä koulumaailmaan, missä koulu nähdään tärkeänä osana ennaltaehkäisevää lastensuojelun toimea.

Syrjäytymisen riskeinä nähdään niin yksilöön, ympäristöön, kuin niiden yhteisvaikutukseen liittyviä tekijöitä. Yksilöön liittyviä tekijöitä ovat esimerkiksi itsesääntelyn, motivaation ja sosiaalisten taitojen ongelmat, kun taas ympäristöön liittyvinä riskitekijöinä voidaan pitää esimerkiksi vuorovaikutusympäristöä. (Poikkeus ym. 2013, 111.) Oppilaan elämässä voimavarojen vähentyminen voi koulussa näkyä esimerkiksi pinnaamisena, päihteiden käyttönä, häiriökäyttäytymisenä ja oppimisen ongelmina. Tällaisissa tilanteissa on tärkeää tarkastella käyttäytymisen taustalla olevia syitä eikä jumittua ainoastaan oppilaan oirehdintaan. (Huhtanen 2000, 15.)

Myönteiset vuorovaikutussuhteet ja oppimisympäristöt nähdään syrjäytymistä ehkäisevänä toimintana. Koulussa varhaisten syrjäytymisriskien tunnistamisen lisäksi on tärkeää tukea lasten sosiaalista kiinnittymistä niin, että lapset saavat yhteenkuuluvuuden ja hyväksynnän kokemuksia. Tämän lisäksi opettajan ja oppilaan välinen vuorovaikutus edistää oppilaan kiinnittymistä kouluun, mikä taas suojaa syrjäytymiseltä. Kiinnittyminen ja positiiviset vuorovaikutussuhteet edesauttavat lapsen ja nuoren oppimiseen osallistumista, mikä taas on askel kohti lapsen parempaa koulumenestystä. (Poikkeus ym. 2013, 112, 113.) Esimerkkinä tällaisesta toiminnasta voisi olla opettajan positiivisen palautteen antaminen lapselle erityisesti silloin, jos vanhemmat eivät syystä tai toisesta pysty kannustamaan lasta riittävästi. Tällöin opettajan tehtävä on kiinnittää erityistä huomiota siihen, että lapsi saa riittävästi tukea ja kannustusta koulupäivän aikana. (Ihalainen & Kettunen 2016, 104.)

Opettajan päivittäinen työskentely nähdään tärkeänä ennaltaehkäisevänä lastensuojelutyönä. Tämän lisäksi oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (L 1287/2013) on määrännyt oppilashuollon, jonka tarkoituksena on tukea ja edistää oppilaiden hyvinvointia ja taata kaikille opiskeluhuoltopalveluiden yhdenmukaisuus. Oppilashuoltolain (L 1287/2013 2 §) mukaisesti kouluyhteisön tulee edistää oppilaan psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Perusopetuksen opetussuunnitelmassa (POPS 2014, 77) on oma lukunsa oppilashuollosta, jossa määrää-

tään sen keskeiset tavoitteet ja periaatteet. Oppilashuoltoa toteutetaan maksuttomana ennaltaehkäisevänä toimena, jossa lapsen etu on aina ensisijainen.

Oppilashuolto koostuu eri ammattilaisten yhteistyöstä, jolloin perheiden ja oppilaiden monenlaisia pulmia voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta. Moniammatillisen yhteistyön mukaisesti oppilashuoltoryhmässä osaamista jaetaan ja ratkaisuja pyritään luomaan vaikeisiin tilanteisiin. (Huhtanen 2000, 192.) Ongelmia ratkotaan aina yhdessä oppilaan ja hänen huoltajansa kanssa. Perheen ja koulun opetushenkilöstön yhteistyön lisäksi oppilashuoltopalveluihin kuuluvat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä kouluterveydenhuolto. Moniammatillisesta tiimistä kootaan oppilaan tapaukseen sopiva asiantuntijaryhmä, joka vastaa tapauksen käsittelystä. (POPS 2014, 78.)

3.4 Tukiperhetoiminta

Tukiperhetoimintaa kutsuttiin aiemmin kesälapsi- sekä lomakotitoiminnaksi. Tukiperhetoiminnalla ja sen eri muodoilla on pitkät ja vahvat juuret historiassa. Toiminta lähti liikkeelle vapaaehtoisvoimin ja toimii edelleen suurimmaksi osaksi vapaaehtoistyönä. Lastensuojelulain (L417/2007 36 §) mukaisesti tukiperhetoimintaa pidetään lastensuojelun ennaltaehkäisevänä tukitoimena ja muun muassa Pelastakaa lapset on ollut tukiperhetoiminnassa kiinteästi mukana jo yli puoli vuosisataa. 1960-luvulla kesälapsitoiminta vaihtui lomakotitoiminnaksi. Lomakotitoiminnassa mukana oli enimmillään kaksi tuhatta lasta. Tässä joukossa oli paljon lapsia ja perheitä, jotka olisivat tarvinneet ympärivuotista tukea. (Hongisto, Laaksonen & Maijanen (toim.), 2005, 5.)

Nykyisin tämä toiminta tunnetaan tukiperhetoiminta-nimityksellä ja sen kehittäminen pääsi vauhtiin lastensuojelulain uudistuksen myötä 1983. Lastensuojelun tukiperhetyö on avohuollon työnä melko nuorta toimintaa. (Keränen, 2004, 9.) 1990-luvun alussa lamavuodet lisäsivät räjähdysmäisesti tukiperheiden tarvetta. Ymmärrettiin, että tällaiselle tuen muodolle oli nyt kysyntää ja perheiltä sateli hakemuksia, joissa toivottiin sopivaa tukiperhettä omalle lapselle tai lap-

sille. Tukiperhetoimintaa lähdettiin kehittämään siten, että se vastaisi yhteiskunnassamme oleviin lastensuojelullisiin haasteisiin. (Hongisto ym., 2005, 5.) Myös tänä päivänä tukiperhetarve on jatkuvaa. Perheiden luontaiset verkostot ovat usein vähäiset, isovanhemmat sekä muut sukulaiset saattavat asua kaukana tai heitä ei ole. Tukiperheiden tarve on suuri, ja tilanne on tuskin muuttumassa sillä lapsiperheiden erot ja verkostojen puute jatkunevat tulevaisuudessakin. (Puustinen, 2017.)

Tukiperhetoiminta voidaan määritellä kahdella tavalla. Toiminta voidaan nähdä sekä vapaaehtoistoimintana että toisaalta myös lyhytaikaisena perhehoitona. Lastensuojelun sijaishuollon neuvottelukunta on määritellyt tukiperhetoimintaa lyhytaikaiseksi perhehoidoksi. Tämä tarkoittaa avohuollon tukitoimena toteutettavaa lastensuojeluin 37 §:n mukaista sijoitusta perhehoitoon. Lapsista huolehtivat perheet ovat toimeksiantosuhteisia perhehoitajia. Uuden sosiaalihuoltolain (1301/2014 § 28) uudistuksen myötä tukiperheen saaminen ei edellytä lastensuojelun asiakkuutta. Uudistuksen myötä toiminta nähdään vapaaehtoisena ja sen juuret ovat perhehoidon sijasta lomakotitoiminnassa.

Tukiperhetoiminnassa lapsi tai lapset vierailevat tukiperheessä säännöllisesti. Vierailut tapahtuvat yleensä kerran kuukaudessa viikonloppuisin ja lomaaikoina. Tukiperhesuhteen kesto vaihtelee usein hyvinkin paljon aina muutamasta kuukaudesta useisiin vuosiin. (Keränen, 2004, 9.) Lastensuojelulain 36 §:n mukaan lapselle voidaan järjestää tukiperheen tuki, kun kasvuolot vaarantavat lapsen kehitystä tai lapsi vaarantaa itse omaa kehitystään. Tukiperhetoiminnan puhutaan olevan vapaaehtoista, mutta työn voidaan sanoa olevan puoliammattillista toimintaa, sillä viranomaiset säätelevät sitä kouluttamalla tukiperheitä ja ohjaamalla lapsia tukiperheisiin.

Tukiperhetoiminnan tavoitteena on auttaa lapsiperheitä tukemalla lasten ja heidän perheidensä jaksamista ja selviytymistä arjessa silloin, kun vanhempien omat voimavarat ovat heikentyneet. Lisäksi tukiperheen tarkoitus on turvata lapsen terveyttä sekä kehitystä. Palvelun saaminen ei vaadi lastensuojelun asi-

akkuutta. (THL, 2016.) Tukiperhetoiminta tarjoaa perheille matalan kynnyksen tukea (Puustinen, 2017). Yleisimpiä syitä tukiperheen hakemiselle ovat vanhemman tai vanhempien tarve omalle ajalle, yksinhuoltajuus, perheen heikko sosiaalinen verkosto tai muuten raskas ja vaikea elämäntilanne. (Ihalainen & Kettunen, 2016, 114.) Tukiperheiden myötä lapsiperheet saavat konkreettista apua arkeensa. (Puustinen, 2017). Tukiperheet antavat lapsen omalle perheelle ja vanhemmille mahdollisuuden levätä sekä hoitaa ja ratkoa omia ongelmiaan (Ihalainen & Kettunen, 2016, 114). Tukiperhetoiminta on tehokkainta silloin, kun lapsen perhe on halukas ja motivoitunut sitoutumaan tarjottuun tukeen ja on kykenevä sekä halukas yhteistyöhön myös muiden tahojen kanssa. (Hongisto ym., 2005, 33.)

Saara Keränen (2004) on tehnyt tutkimuksen tukiperhetoiminnasta lasten kuvaamana. Tutkimuksessa lapset kuvasivat tukiperheessä käyntejään pääosin positiivisilla tai neutraaleilla merkityksillä. Lapset kokivat tukiperheessä käymisen merkityksellisenä ja tärkeänä, vaikka tuen tarpeen lähtökohdat olivat aikuislähtöisiä. Mitä kauemmin lapset olivat tukiperheissä käyneet ja perheet olivat tulleet osaksi lasten elämää, sitä enemmän tukiperheet muuttuivat pakosta mahdollisuudeksi. Puustisen (2017) mukaan tukiperhetoiminta luo lapsille tärkeitä uusia ihmissuhteita, niin aikuisten kuin erityisesti tukiperheiden omien lasten kanssa. Tukilapset voivat saada uusia aikuisia sekä ystäviä elämäänsä ja tätä kautta positiivisia kokemuksia. Tukiperheet antavat tukilapsille mahdollisuuden nähdä erilaista perhe-elämää, rutiineja ja toimintakulttuuria, sekä luoda merkityksellisiä ja mahdollisesti koko elämän kestäviä ihmissuhteita. Arjen rakentumisen lisäksi lapsilla on mahdollisuus päästä kokemaan asioita, joita he eivät välttämättä omassa elinpiirissään ole kokeneet. (Puustinen, 2017.)

Kuten kaikessa lastensuojelutoiminnassa, myös tukiperhetoiminnassa lapsen etu on kaikista tärkein periaate. Tukiperhejärjestelyn tulee olla lapsen kannalta hyvä ja järkevä. Tukiperhettä valittaessa lapsen ääni tulisi ottaa mukaan päätöksentekoon. Lapsella itsellään saattaa monesti olla selkeämpi näkemys omasta tilanteestaan kuin ammattilaisaikuisilla. Kun lapselle haetaan tukiperhettä,

hänet ja hänen perheensä tavataan ja samalla tutustutaan paitsi perheen tilanteeseen myös lapseen itseensä ja hänen omaan arkeensa. Lapsen kanssa on tärkeää keskustella muun muassa siitä, mikä tukiperhe on sekä kuulla hänen omia toiveitaan ja ajatuksiaan tukiperheestä. (Hongisto ym., 2005, 30-31.) Pelastakaa lapset järjestön mukaan on tärkeää, että tukiperhevanhemmilla on herkkyyttä ja taitoa tunnistaa lapsen tarpeet hankalissakin tilanteissa.

Monet järjestöt, kuten esimerkiksi Pelastakaa lapset ja Sos-lapsikylä kouluttavat tukiperheitä ja tarjoavat tukiperheille valmennuksia sekä jatkokoulutusmahdollisuuksia. Vuonna 2000 Sosiaalikehitys Oy:n tekemän selvityksen mukaan yksi keskeinen tukiperhetyön kehittämistavoite oli tukiperheiden jaksamisesta ja valmennuksesta huolehtiminen. Järjestöt, kuten Pelastakaa lapset järjestävät vuosittain koulutus- ja jatkokoulutusmahdollisuuksia tukiperheille. Valmennuksen sisältö on suunniteltu lastensuojelun avohuollon tarpeita ajatellen, mutta toiminnan vapaaehtoisluonne on otettu huomioon. Tukiperhevalmennuksia laadittaessa on tehty moniammatillista yhteistyötä, jotta sisältö olisi mahdollisimman monipuolinen. Valmennuksen tärkein painopiste on lapsilähtöisyys. Järjestöt pyrkivät tuomaan korostetusti esiin tukiperheessä käyvän lapsen näkökulman sekä tukemaan lapsen ja hänen perheensä osallisuutta lastensuojelutyössä. (Hongisto ym., 2005, 12-13.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSONGELMAT/-KYSYMYKSET

Pro-gradu tutkielmassamme halusimme selvittää tukiperhetoiminnan kokemuksista nousseita merkityksiä eri näkökulmista. Tarkastelimme tukiperheiden kokemuksia tukiperhetoiminnasta ja heidän näkemyksiään tukilasten sekä heidän perheidensä kokemuksista. Lisäksi tarkastelimme tukiperhetoiminnan merkityksiä yhteiskunnallisesta näkökulmasta. Lähdimme tekemään tutkimusta seuraavien tutkimuskysymysten avulla.

1. Mitä merkityksiä tukiperheiden kokemuksista nousee esille tukiperheiden näkökulmasta?
2. Mitä merkityksiä tukiperheiden kokemuksista nousee esille tukilasten ja heidän perheidensä näkökulmasta?
3. Mitä yhteiskunnallisia merkityksiä tukiperhetoiminta luo?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimuskohde ja lähestymistapa

Halusimme kohdata haastatteluissa ihmisten aitoja kokemuksia ja tunteita, sekä syventyä pienemmän joukon kokemuksiin. Tämän vuoksi valitsimme laadullisen tutkimuksen. Haastattelimme tutkimukseemme kahta perhettä, joissa molemmissa perheissä haastateltavina olivat mies ja nainen. Kahden perheen lisäksi haastattelimme yhtä tukiperhetyön sosiaalityöntekijää sähköpostitse, jolloin haastateltavia oli yhteensä viisi. Kaikki haastattelemamme olivat aikuisia. Perheiden aikuiset olivat selkeästi eri ikäiset, joka mahdollisti monipuolisen tukiperhetoiminnan tarkastelun.

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Haastateltavien joukko määräytyy tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Tutkimuksemme tarkoituksena oli pyrkiä syvempään ymmärrykseen tutkittavasta ilmiöstä, joten tutkimusjoukkomme valikoitui viiteen haastateltavaan. Haastattelut toteutettiin parihaastatteluina. Parihaastatteluiden käyttö on luontevaa silloin, kun haastattelun aihe on molempia osapuolia koskevaa. Tällöin haastateltavat kommentoivat asioita spontaanisti ja haastateltavat ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Pyrimme, että haastattelut muokkautuivat keskustelunomaiseksi, jolloin tutkittavan ilmiön tarkasteleminen ja merkitykset monipuolistuivat. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 58-61.)

Haastatteluiden jälkeen annoimme tutkittaville perheille koodinimet, jotta aineiston analysointi olisi sujuvaa. Lisäksi halusimme koodinimien avulla suojata tutkimukseen osallistuvien tukiperheiden nimet ja henkilöllisyydet. Nimesimme tukiperheet nimillä perhe1, jossa nainen1 ja mies1 sekä perhe2, jossa nainen2 ja mies2. Tukiperhetyön sosiaalityöntekijää kutsuimme hänen omalla nimellään, koska hän kertoi yleisesti ammattinsa nimissä tukiperhetoiminnasta

sekä sen merkityksistä. Keräsimme aineistomme keväällä 2017 ja käytimme haastattelumenetelmänä teemahaastattelua.

Perhe1 koostui pariskunnasta, jotka ovat iältään noin 35-vuotiaita. Perheessä on yksi oma taaperoikäinen lapsi. Perhe1 aloitti tukiperhetoiminnan joulukuussa 2015 ja on siitä asti toiminut tukiperheenä kahdelle kouluikäiselle pojalle. Tukilapset olivat haastatteluhetkellä 7- ja 9-vuotiaita ja he ovat sisaruksia keskenään. Tukilapset käyvät perhe1:n luona yhden viikonlopun kuukaudessa ja kesällä yhden pidemmän noin viikon mittaisen jakson. Perhe1 toimii tukiperheenä Keski-Suomen sijaishuoltoyksikön alaisuudessa.

Perhe2 koostui pariskunnasta, jotka ovat iältään noin 50-vuotiaita. Perheeseen kuuluvat kaksi kouluikäistä lasta. Perhe2 aloitti tukiperhetoiminnan 5 vuotta sitten, vuonna 2012. Perheessä on käynyt tänä aikana yksi ja sama tukilapsi. Tukilapsi on tukiperheen omien lasten tavoin kouluikäinen ja käy tukiperheessä kerran kuukaudessa. Tukilapsi sekä tukiperheen omat lapset ovat suunnilleen saman ikäisiä keskenään. Perhe2 toimii tukiperheenä Pelastakaa lapset ry:n alaisuudessa.

5.3 Aineiston keruu

Tutkimuksemme on laadullinen ja se toteutettiin puolistrukturoituna haastatteluna. Päädyimme laadulliseen tutkimukseen, koska aineistomme ei ole kovin suuri ja halusimme rajata sen tarkasti. Aineiston rajaamisen avulla pystyimme keskittymään yksilöiden luomiin merkityksiin. Pyrimme saamaan tutkittavasta ilmiöstämme kokonaisvaltaista ymmärrystä, jolloin tutkittavien joukon ei tarvitse olla kovin suuri (Patton 2001, 7). Lisäksi halusimme laadullisen tutkimuksen avulla saada syvällistä tietoa haastateltavien kokemuksista tukiperhetoiminnasta.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja kohteen tutkiminen kokonaisvaltaisesti (Hirsjärvi, Remes & Sajevaara, 2009, 161). Halusimme tutkia tutkimusjoukkoamme kokonaisvaltaisesti ja pyrimme siihen haastattelujen monipuolisuuden avulla. Pyrimme antamaan tutkittaville mahdollisimman hyvän mahdollisuuden tuoda esille omia ajatuksiaan ja näkökulmiaan. Laadullisessa tutkimuksessa jokaista tapausta pidetään ainutlaatuisena ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti (Hirsjärvi ym. 2009, 164.)

Käytimme tutkimuksessamme fenomenologista lähestymistapaa, sillä tutkimme yksilöiden kokemuksia ja merkityksiä tutkittavasta ilmiöstä. Merkityksiä ja kokemuksia tutkittaessa tulee huomioida, että ihmisten luomat merkitykset syntyvät aina vuorovaikutuksessa kokemushistorian kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 34.) Pyrimme selvittämään tutkimuksessamme haastateltavien todellisia kokemuksia, eikä vain ajatuksia tutkittavasta ilmiöstä.

Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksi haastattelun. Halusimme olla kasvokkaisessa vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa, mikä antoi mahdollisuuden muokata haastattelua vielä itse haastattelutilanteessa. Näin ollen pystyimme lisäkysymyksiä avulla syventämään ja tarkentamaan saatua tietoa. Lisäksi halusimme, että haastattelu motivoi haastateltavia vastaamaan haastattelukysymyksiin syvällisesti. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34-36.)

Haastattelumenetelmänä käytimme teemahaastattelua. Valitsimme etukäteen teemat, joiden avulla muodostimme haastattelukysymykset. Vältimme yksityiskohtaisia kysymyksiä, jotta tutkittavien ääni ja kokemukset pääsivät esille ilman tutkijoiden näkökulmaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 48.) Teemahaastattelun avulla halusimme antaa tilaa haastateltavien subjektiivisille näkemyksille ja tulkinnoille, jolloin pääsimme tarkastelemaan valitsemiemme teemojen merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.)

Haastateltavat saivat tutustua haastattelukysymyksiin etukäteen, mikä mahdollisti haastateltavien valmistautumisen haastatteluun. Tämän avulla pyrimme

saamaan haastattelutilanteesta sujuvan ja saamaan haastateltavilta mahdollisimman paljon tietoa. Ennalta määrättyjen kysymysten lisäksi haastattelumme eteni keskustelunomaisesti ja täydensimme haastattelua joustavasti lisäkysymyksillä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 73.) Nauhoitimme haastattelut ja siirsimme tiedostot tietokoneille. Tämän jälkeen litteroimme haastattelut eli kirjoitimme aineistomme puhtaaksi sanatarkasti (Hirsjärvi ym. 2009, 222). Litteroinnissa kiinnitimme huomiota tarkkaan puhtaaksi kirjoittamiseen, jotta haastateltavien vastaukset tulisivat mahdollisimman selkeästi esille.

Käytämme aineistostamme pätkiä tutkimuksessamme ja havainnollistamme tuloksia näiden erilaisten tekstipätkien avulla. Nämä suorat lainaukset haastatteluista havainnollistavat tuloksia ja elävöittävät tekstiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 22).

5.4 Aineiston analyysi

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi on yleinen analyysitapa laadullisessa tutkimuksessa. Se sopii hyvin dokumenttien eli erilaisten kirjalliseen muotoon kirjoitettujen materiaalien analysointiin. Sisällönanalyysillä pyritään tiivistämään aineistoa ja löytämään sieltä mielekästä, selkeää ja yhtenäistä tietoa. Tällä tavoin tutkija pystyy tekemään selkeitä sekä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta aiheesta. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 108.)

Sisällönanalyysi perustuu tulkintaan sekä päättelyyn tutkittavasta ilmiöstä, jossa edetään empiirisestä aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 112). Sisällönanalyysin avulla tutkimusaineistoja voidaan analysoida systemaattisesti ja objektiivisesti. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 103.) Tästä syystä valitsimme tutkimuksemme analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin. Miles ja Huberman kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysia kolmivaiheiseksi prosessiksi. Vaiheet ovat

1) aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely sekä 3) abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 108.)

Pyrimme selkeään ja johdonmukaiseen sisällönanalyysiin monipuolisten analyysimenetelmien avulla. Lähdimme redusoimaan aineistoamme alleviivaamalla litteroidusta tekstistä eri värisillä kynillä tutkimusongelmiemme kannalta olennaisia asioita. Tämän jälkeen ryhmittelimme aineistosta esiin nousseita asioita teemojen avulla. Teemoittelun avulla pilkoimme aineistoa pienempiin osiin. Käytimme haastattelumenetelmänä teemahaastattelua, joten aineistoa oli helppo jäsentää ja pilkkoa eri aihepiirien mukaan.

Klusterointia seurasi abstrahointiprosessi eli käsitteellistäminen. Abstrahoinnissa edetään alkuperäisinformaation käyttämistä kielellisistä ilmauksista teoreettisiin käsitteisiin sekä johtopäätöksiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93, 111-112.) Tässä vaiheessa myös erotellaan tutkimuksen kannalta olennainen sekä epäolennainen tieto ja muodostetaan teoreettisia käsitteitä. Aineistolähtöisessä analyysissä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta, kun puolestaan teoriaohjauksessa ne tuodaan valmiina jo ennalta tiedettynä ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117.) Tutkimuksemme on aineistolähtöinen, jolloin ydinkäsitteet muodostuivat teemoittelun myötä. Teemoittelun avulla löysimme tutkimuksemme kannalta olennaiset tiedot ja saimme rajattua aineiston riittävän tarkasti.

Tutkimme tukiperhetoiminnan kokemuksista esiin nousseita merkityksiä tukiperheiden, tukilasten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Tämän lisäksi tarkastelimme tukiperhetoiminnan yhteiskunnallisia merkityksiä haastattelemalla tukiperhetyön sosiaalityöntekijää. Teemoittelimme tukiperheiden kokemuksista nousseet merkitykset eri näkökulmien perusteella. Teemoiksi tulivat *tukiperheiden näkökulma*, *tukilasten ja heidän perheidensä näkökulma* sekä *yhteiskunnallinen näkökulma*. Näiden teemojen rinnalle nousi alateemoja, jotka olivat *arjen rutiinit ja perhemalli*, *uudet kokemukset*, *yhdessä tekeminen*, *tukilasten sulautuminen perheeseen*, *oma aika* sekä *vaikuttavuus yhteiskuntaan*. Tarkastelimme tukilasten ja heidän

perheidensä näkökulmaa haastattelemalla tukiperheenä toimivia perheitä. Tukiperheet ja tukiperhetoiminnan sosiaalityöntekijä arvioivat haastatteluissa tukiperhetoiminnan merkityksiä tukilasten ja heidän perheidensä kannalta.

5.5 Eettiset ratkaisut ja luotettavuus

Tutkimuksen lähtökohtana tulisi aina olla ihmisarvon kunnioittaminen, mikä on pohjana eettisesti hyväksytyssä tutkimustyössä. Tutkijan on hyvä olla tietoinen tutkimuksensa tutkimuseettisistä kysymyksistä jo ennen tutkimusprosessin aloittamista (Hirsjärvi & Hurme, 2000, 19). Opetusministeriö on laatinut ohjeet hyvään tieteelliseen menettelyyn, mitkä myös Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2009, 24) ovat listanneet. Lista pitää sisällään vaatimuksia aina eettisistä tiedonhankintatavoista tutkimuksen rahoitukseen. Myös opiskelijoiden tekemien tutkimusten tulee noudattaa eettisesti kestäviä ratkaisuja.

Pyrimme tutkimuseettiseen pohdiskeluun koko tutkimuksemme ajan erityisesti aiheen sensitiivisyyden vuoksi. Tutkimuksemme kohdistui ihmisiin, heidän kokemuksiinsa ja heidän luomiinsa merkityksiin. Tämän vuoksi erilaiset eettiset näkökulmat ja ratkaisut kulkivat mukana tutkimuksen kaikissa eri vaiheissa. Esimerkiksi luottamuksellisuuden huomioiminen tutkimuksen eri vaiheissa, kuten haastattelutilanteessa, litteroinnissa ja raportoinnissa on hyvin tärkeää. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 20.) Lisäksi on tärkeää ottaa huomioon tutkittavien suojaaminen. Huolehdimme tutkittavien identiteetin salaamisesta, tutkimustiedon luottamuksellisesta käytöstä sekä siitä, että haastattelusta ei koidu heille vahinkoa. Esimerkiksi tuhoamalla litteroinnit varmistimme, että tutkimusaineisto häviää asianmukaisella tavalla. (Tuomi & Sararjavi 2013, 131.)

Teimme haastattelutilanteessa haastateltaville selväksi, että heidän antamansa tiedot ovat luottamuksellisia. Lisäksi vakuutimme, ettei kukaan haastateltavista henkilöistä ole tunnistettavissa, eikä myöskään perheissä käyviä tukilapsia voida millään tavalla tunnistaa. Tällä tavoin pyrimme luomaan luottamuksellisen

ilmapiirin ja rohkaisimme haastateltavia vastaamaan kysymyksiimme avoimesti ja totuudenmukaisesti. Haastattelujen litterointivaiheessa pyrimme sanatarkkaan purkamiseen. Analyysivaiheessa pyrimme analysoimaan tekstiämme ilman ennakko-oletuksia sekä vältimme rivien välistä lukemista, jotta analyysi olisi mahdollisimman todenmukaista.

Jo tutkimusaihetta valittaessa tulee huomioida erilaisia eettisiä kysymyksiä. Pohdimme erityisesti tutkimusaiheemme merkityksellisyyttä ja sitä, miksi ryhdymme tutkimaan kyseistä ilmiötä, ja mitä haluamme tutkimuksellamme saavuttaa. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 129.) Huomasimme, että tukiperheitä on tutkittu melko vähän, vaikka tukiperhetoiminta aiheena on ajankohtainen. Halusimme nostaa aiheen esille juuri sen ajankohtaisuuden sekä merkittävyyden vuoksi.

6 TULOKSET

Tutkimuksessamme nousi esille useita merkittäviä teemoja. Tutkijoina halusimme nostaa esille kolme tutkimuksemme kannalta olennaista teemaa, jotka käsittelevät tukiperheiden merkityksiä eri näkökulmista. Tutkimme tukiperhe-toiminnan merkityksiä tukiperheiden näkökulmasta, tukilasten sekä heidän perheidensä näkökulmasta. Lisäksi tarkastelimme tukiperhetoiminnan yhteiskunnallisia merkityksiä.

6.1 Merkitykset tukiperheiden näkökulmasta

Tutkimuksessamme tarkastelimme tukiperhetoimintaa tukiperheiden näkökulmasta. Merkityksellisiksi asioiksi tukiperheet nostivat arjen rutiinit, omien lasten kokemukset ja hyvinvoinnin sekä perheiden yhteisen toiminnan ja tekemisen. Tukiperheet kokivat toimintansa myös yhteiskunnallisesti merkittävänä.

Arjen rutiinit ja perhemalli. Arjen rutiinien merkittävyys nousivat esille perheiden haastatteluissa. Tukiperheet kokivat antavansa tukilapsille tietynlaisen perheen mallin ja rutiineja arjen toimivuuden parantamiseksi. Perheet kokivat, että lapsilla ei välttämättä kotona ollut tarkkoja rutiineja tai rajoja, mikä näkyi ja heijastui lapsien käytökseen arjessa. Tukiperheet kokivat arjen rutiinit tärkeäksi osaksi omaa toimintaansa, sillä niiden huomattiin toimivan ja tuovan lapsille hyviä kokemuksia sekä toimivuutta arkeen.

Ja sit tavallaan et, me ollaan ajateltu, et me ollaan tämmösen aika tavallisen perheen malli myös sille lapselle. Kun mä tiään et se on yksinhuoltajaperheestä, et siinä ei oo isää. Eikä oo koskaa ollu kuvioissa (...). (Nainen2)

Pojat on saanu niihin paljon ideoita ja virikkeitä täällä ja ihan arjen rutiinit, ne mitkä saattaa tuntua välistä tosi inhottavilta, mutta mitkä pitää silti tehdä. Pukemiset ja muut sellaset niin semmosiin hetkiin, että ei oikeastaan nykyään enää viivoytellä kun pojat tietää, että jos lähetään ulos niin mitä nopeammin on ulko-

na, niin sitä kauemmin ehtii tehdä mukavia juttuja siellä, että sellaset siirtymätilanteet on helpottunu tosi paljon.
(Nainen1)

Uudet kokemukset. Tukiperheet kokivat tarjoavansa tukilapsille uusia kokemuksia, niin sanottuja extream-juttuja. Niiden tarjoamista ei pidetty olennaisena osana arkea, vaan tärkeämpää oli arjen kokeminen, sen toimivuus sekä yhdessä tekeminen. Tukiperheet huomasivat, että lapsille tärkeiksi tulivat arkiset asiat ja yhdessä tehdyt jutut.

Me yritetään joka viikonloppu tehdä jotain sellasta mitä ne ei oo ehkä tehnyt, mut sit muuten tavallaan sellasta tosi perus turvallista rutiinia ja iltasadut ja – laulut ja hieronnat. Välillä käydään poimii mustikoita ja sit tehään mustikkapiirakkaa ja sellasii arjen extream-juttuja. (Mies1)

Niin kyllä mä yritän tehdä ruokia, jotka maistuu kaikille, niin kun omilleki lapsille, et ei meillä oo täällä mitää erikoista, kun se tulee. Eikä me yritetä kasvattaa sitä mitenkää erityisen paljon. (Nainen2)

Ja tuosta tuli mieleen se, että myös sitten ne tekemiset mitä täällä tehdään niin, että pojat ei kysele enää esimerkiksi videoiden tai pelien perään vaan, että meillä enemmän ulkoillaan ja just iltasin luetaan iltasatuja ja niistä on tullut myös tosi tärkeitä asioita kummallekin, että ne on myös sellasia hetkiä mitä he täällä sitten ensimmäisenä pyytää ja oottaa (...). (Nainen1)

Tukilapsille haluttiin tarjota erilaisia kokemuksia ja yhdessä tekemistä, jotta lapset tunsivat kuuluvansa perheeseen.

Hän on ollu meidän mukana huvipuistossaki (...). Mut joo, siinä se menee porukan jatkeena. Sillee se on helpoin ajatella, et siinä se menee. Et niinkun niin osaksi perhettä, kun vaa mahdollista. (Nainen2)

Yhdessä tekeminen. Tukiperhetyö osoittautui hyödylliseksi myös perheiden omien lasten kannalta. Aiemmin mainittujen ystävyysuhteiden lisäksi tukiperhetoiminnan avulla haluttiin välittää tiettyjä arvoja. Perheet halusivat opettaa lapsilleen jakamisen iloa sekä tuoda heidän elämiinsä uusia ihmissuhteita. Tukiperheet kokivat, että perheiden yhdessä tekeminen lisääntyi tukiperhetoiminnan sekä tukilasten myötä.

(...) ja on se myös perheen kannalta, että paljon tulee suunniteltua niille viikonlopuille. (Mies1)

Tukilapset tulivat tärkeiksi myös perheen aikuisille ja koettiin, että tukiperhe-toiminta toi positiivisia kokemuksia koko perheelle.

(...) vähän yli vuosikin on kuitenkin sen verran pitkä aika, että pojista on tullu myös aika tärkeitä itelle. Sillai osaa iloita ja olla onnellinen niistä asioista missä huomaa kehitystä ja mistä huomaa, että pojat nauttii tekemisestä täällä. (Nainen1)

Eikä se oo meidän elämään kauheesti voinu negatiivisesti vaikuttaa, kun me eletään ne viikonloput samanlailla, kun me elettäs muutenkin. Hän on vaa mukana kaikessa. (Mies2)

(...) ja sit ehkä ite nautin myös siitä, että kun oma lapsi on niin pieni, niin totta kai oma lapsi on oma lapsi, mutta sit kun se on niin pieni eikä sen kanssa voi tehdä kaikkii juttuja nii sit kun jätkät tulee niin sitten niitten kanssa voi pelata futista ja käyä jotain taskulamppujen kaa vaklaamassa metässä ja jotain sellasta niinkö, niin sit se on itellekin sellanen, että jes jotain oikeeta leikkiä. (Mies1)

Tukilasten sulautuminen perheeseen. Tukiperheet kokivat tärkeänä, mutta myös jonkin verran haastavana lapsien sulautumisen perheeseen. Yhteentörmäyksiä tuli jonkin verran siitä, että tukilapsilla oli omat tavat tehdä ja toimia arjessa. Lisäksi perheet tiedostivat tukiperhetoiminnan vievän heidän omaa aikaansa, mutta sitä ei pidetty negatiivisena asiana.

Sitten ehkä niinkun itelle tietenkkin, mitä me mietittiinkin, mutta kyllähän sitten kerran kuussa on niinkun viikonlopun kiinni ja vaikka (...) oman lapsen kanssa arki pyöris muutenkin sillai heräämiset ja ruuat ja muut niin sitten se ei silleen niinkö tuntuu ettei se vie ihan hirveesti, mut toisaalta kyllä siinä sitten on hihat käärittynä ja tehdään paljon. (Mies1)

Kyllähän siis tavallaan niinku mulla oli alussa se tapojen erilaisuus. Mä huomasin, että mä vedin niistä vähä stressiä. Et "se ei sanonut kiitos". (Nainen2)

Onhan se tietenkkin ajan myötä muuttunut, että oleminen täällä on luontevampaa. Ja se ei sillai ujostelee. Me ollaan aina sanottu, että jos on nälkä, nii mee vaan hakemaan, ei tarvii eriksee pyytää. (Mies2)

Musta tuntuu, että se on oppinut paremmin leikkiin koko ajan. Verrattuna siihen alkuun. Se on löytäny koko ajan enemmän ja enemmän tapoja tehdä yhdessä. (Nainen2)

Tukilapsesta tuli osa perhettä, mikä oli tukiperheiden mielestä yksi hienoimpia asioita tukiperhetoiminnassa.

Niin siis sehän lähtee aina, jos me mennään mun veljen luo, niin on mukana ja tulee juttuun niiden kanssa ja kaikki on ottanut sen ihan luontevasti. (Nainen2)

Se on varmaan paras palkinto, kun kaikki sujuu niin hyvin ja luontevasti. Että kun kesällä lähdetään veneretkelle, niin se menee siinä porukassa ihan niinku muutkin. Eikä tavallaa vaadikaa mitään erityishuomiota. Se vaan sojauttaa siihen porukkaan, nii se on jo hyvä. (Nainen2)

Perheeseen sulautumisen lisäksi tukiperheet pitivät tärkeänä omien lastensa suhtautumista tukilapsiin. Kokemukset tästä olivat positiivisia. Perheen omien lasten ja tukilasten välille syntyi jopa ystävyysuhteita.

Omien lasten kannalta, niin on ottanu tukilapset ihan omikseen, että hän oottaa tosi paljon heidän tuloaan tänne ja koen, että on myös hyötynyt tästä. (Nainen1)

Mmm ja siis ihan niinkun sellasia idoleita on sille. Vähän niinkun isovelikorvikkeita (...). (Mies1)

Jotenkin sen on muuttunu tässä vuosien varrella enemmän siihen, että se on vähän ku haettas yks lasten kaveri viikonlopuks meille, että ei sitä sillee aattele, et se on tukiperhetoimintaa. (Mies2)

Oman perheen hyvinvointia ja omia lapsia pidettiin etusijalla. Tärkeänä pidettiin sitä, että tukilapset tulivat hyvin toimeen perheen omien lasten kanssa. Perheet eivät olisi olleet mukana tukiperhetoiminnassa, jos se olisi osoittautunut omalle perheelle jollakin tavalla haitalliseksi.

Se oli kyllä yks mitä me aateltiin, että jos tuntuu, että vähänkin jos ois vaikeeta omalla lapsella niin sitten me ei ois jatkettu sitä, mutta tuntuu, että siitä ei ainakaan hänen kannalta oo kun positiivista. (Mies1)

Alkuun sitä toki mielti, hän oli tosi pieni silloin kun nuo tukilapset tuli meille niin, mielti että miten hän suhtautuu, mutta tosi hyvin on menny. (Nainen1)

Tosiaan se, että ne likat tulee niin hyvin toimeen keskenään. Et jos niillä olis tosi nihkeetä, eikä olis mitään yhteisiä juttuja, niin oishan tää meilleki iha erilaista, ku me jouduttas kehittään kaikenlaista ohjelmaa. (Mies2)

Vaikuttaavuus yhteiskuntaan. Tukiperheet kokivat työnsä merkittävänä yhteiskunnallisesti ajateltuna sekä osana ennaltaehkäisevää sosiaalityötä. Tukiperheet kertoivat perheistä olevan pulaa ja suosittelivat toimintaa myös muille.

No noin yleensä, tottakai koen sen merkittävänä. Et kokoajanhan niistä on huu-tava pulakin, tukiperheistä. Koska jollekin perheelle se voi tosi tärkeä se viikon-lopun vapaa. (Nainen2)

Meillekin on kerrottu, että tarvetta ois hirveesti niin se on kuitenkin aika mata-lankynnyksen juttua. Moni varmasti sitten, kun uskaltais lähteä kokeilee niin vois tykätä siitä (...). (Nainen1)

Monenlaiset perheet ja ihmiset ja tosi eri elämäntilanteissa olevat, että oli niinkö isovanhempi iässä olevia tai yksin asuvia ja oli niinkö pienten ja isompien lasten vanhempia, että varmaan se, että jos on kiinnostunu niin kuka vaan voi lähteä toimimaan (...), mutta ehkä jos lähtee sellasella asenteella, että nyt minä paran-nan ihmisiä tai jotenkin niin se ei varmaan oo kauheen hedelmällinen lähtökoh-ta. (Mies1)

Tukiperhetoiminnassa oltiin mukana omien voimavarojen mukaan. Ajatuksena ei ollut se, että tukiperhetoiminta olisi jollain tavalla ”koko maailmaa pelasta-vaa” työtä, vaan jokainen perhe auttaa sen verran ja niillä voimavaroilla, mitä käytössä on. Tukiperheenä toimiminen koettiin arvokkaana työnä sekä helppo-na tukimuotona ja perheet korostivat sitä, ettei tukiperheeksi ryhtyminen vält-tämättä vaadi perheeltä kovin paljoa.

Niin, mut meille usein sanotaan ”voi kun te ootte lähtenyt tohon, hienoa!”. Sit me ollaan sillee et ”no, ei se nyt kovasti vaadi kyllä mitään”. (Nainen2)

Niin ja ku mietti, et miten pystys auttaa perheitä, kun itellä on kuitenkin aika hyöä tilanne. Et mitä pystys tekemään, et tavallaan pienen murusen maailmaa pystys pelastaa, nii tää on se meidän pieni murunen siitä maailman pelastami-sesta. (Nainen2)

Perheet olivat vaatimattomia oman panoksensa suhteen. Tukiperhetoiminta koettiin helpoksi ja melko vaivattomaksi tukimuodoksi.

Tää on niin ennaltaehkäisevää, matalankynnyksen toimintaa (...) Tietenkin sitä on itellä ihan erilailla voimavaroja jos kerran kuussa pari iltaa vietetään porukalla niin sit sitä jaksaa tollasiin panostaa. (Mies1)

Tekee sen mitä jaksaa. Eikä yritä ylimäärästä. (Mies2)

Tukiperheet saivat tukiperhetoiminnasta pääosin positiivisia kokemuksia ja olivat valmiita suosittelemaan toimintaa myös muille. Heidän mielestään tukiperhetoiminta ei vaadi itseltä tai perheeltä paljoa suhteessa siihen, mitä hyötyä tukiperhettä tarvitsevat perheet voivat toiminnasta saada. Perheiden taustajajatus tukiperhetoiminnasta oli se, että omista voimavaroista pystytään ja halutaan antaa sekä jakaa muille. Toiminnan nähtiin auttavan monia perheitä sekä ennaltaehkäisevän monien ongelmien syntymistä. Oma perhe laitettiin kuitenkin aina etusijalle ja perheet korostivat, että toimintaan oli ryhdyttävä koko perheen suostumuksesta ja voimin.

6.2 Merkitykset tukilasten ja heidän perheidensä näkökulmasta

Tukiperheenä toimivat perheet arvioivat tukiperhetoiminnan merkittävyyttä tukilasten ja heidän perheidensä näkökulmasta. Molemmat perheet kokivat, että tukiperhetoiminnalla on vaikutusta tukilapsiin ja heidän perheisiinsä. Perheet kuvailivat, että tuesta hyötyvät sekä lapsi että heidän perheensä.

Uskon, että se auttaa siinä, että pojat saa tukea niihin asioihin mihin he tarvi tukea. Se oli kiva, että se oli otettu huomioon. (Nainen1)

Niin, kun tääkin on avuksi jollekin. Kun he ovat hakeneet tukiperhettä, ja me ollaan. (Nainen2)

Arjen rutiinit ja perhemalli. Vaikka lapset vierailivat tukiperheissä vain yhden viikonlopun kuussa, tukiperheet pystyivät kasvattamaan tukilapsia ja tarjoamaan heille uudenlaisia käytösmalleja. Kasvatustyö ja uudenlaiset arjen rutiinit koettiin tärkeäksi osaksi tuen antamista, sillä esimerkiksi tarkat rutiinit olivat uudenlaisia toimintatapoja, joita lapset eivät välttämättä saaneet kotoa.

Ja sit sielä koulutuksessa kans puhuttiin jonkun verran siitä mun mielestä, että sit just jotkut tavot tai rutiinit saattaakin siirtyy sinne kotiin niin sitten siitäkin voi tulla sellasta tukee. (Mies1)

Poikien kannalta varmaan mitä on ehkä pystytty tarjoon niin kuitenkin varmaan sellasia uudenlaisia rutiineja ja sellasii uusia kokemuksia. (...) tavallaan sellasta tosi perus turvallista rutiinia ja iltasadut ja -laulut ja hieronnat (...). (Mies1)

Tukilasten uudet toimintatavat olivat osittain siirtyneet myös lasten koteihin, mikä edesauttoi tukilasten kehitystä. Itseilmaisuus, tunteiden säätely ja riitatilanteiden selvittely olivat taitoja, joissa tukilapset olivat kehittyneet tukiperhejakson aikana.

Mutta varmaan sellaset niinkun tunteidensäätely ja perus veljesten väliset riidat niin tuntuu, että niissä on ehkä päästy tai nykyään päästään paljon nopeemmin sellaseen keskusteluratkaisuun ja sitten päästään sanottaa niitä tunteita ja se ei ehkä niin usein mee sellaseen lukkoon niinkun jossain vaiheessa oli sitä ettei voinu hetkeen antaa olla kahestaan, koska sitten oli tappelu käynnissä. (Mies1)

Niin itseasissa siihen liittyen, jotain on siirtyny niinkö kun on kysyny, että kun ne aina sit kertoo onko kotona ollu paljon riitoja vai vähän riitoja niin sitten on kysyny, että ootteks te oppinu niinku yhtään siirtää niitä kun mä oon sovitellu, et osaatteks te välillä ite sopii niin se on ehkä lisääntyny. Ehkä ne on, vois aatel-la, että varmaan välillä pärjää ilman aikuistakin siinä sovittelussa. Tai ainakin tälläsen kuvan antavat meille. (Mies1)

No varmasti juuri niitä mistä on ollu puhekin niin vähän ehkä työvälineitä ja avaimia niihin tunteiden säätelyyn ja sitten kiistatilanteitten ratkomiseen, et ne on ollu sellasia asioita. Ja sit myös monet sellaset, että mitä kaikkea muuta voi tehdä kun pelkästään esimerkiksi pelata tietokoneella nii ne mä oon kokenut ite tärkeäksi. (Nainen1)

Uusien toimintatapojen lisäksi tukilapselle annettu vaihtoehtoisen perheen malli ja erilaisten toimintatapojen kokeminen ovat tärkeää. Toisessa perheessä lapsi oli yksinhuoltajaperheestä, jossa ei ollut isää.

Ja sit tavallaan et, me ollaan ajateltu, et me ollaan tämmösen aika tavallisen perheen malli myös sille lapselle. Kun mä tiiän et se on yksinhuoltajaperheestä, et

siinä ei oo isää. Eikä oo koskaa ollu kuvioissa. Ja sit meillä on tommonen kunnollinen isä. (Naurua). (Nainen2)

Ja tavallaan, et se näkee myös sitä, et millanen se perheen isän rooli voi olla. Et ehkä siltä tavalla sen voi ajatella. Eikä sitä kukaan varmaa aattele, eikä me sitä kauheen aktiivisesti. Mut jos nyt oikee aletaa aattelee, nii vois olla tämmönen. (Nainen2)

Uudet kokemukset. Tukiperheiden antaman henkisen pääoman lisäksi tukilasten viikonloppuihin pyrittiin vaihtelevasti antamaan erilaisia kokemuksia, joita lapset eivät välttämättä normaalisti saa.

Me yritetään joka viikonloppu tehdä jotain sellasta mitä ne ei oo ehkä tehnyt (...). (Mies1)

Tukilapsi on ollu meidän mukana jossaki huvipuistossaki. Ja kaiken maailman. (Nainen2)

Toinen perheistä antoi esimerkin, mitä konkreettista he haluavat tukilapselle tarjota.

Ei vielä, mut sit ku se oppii ajaa polkupyörällä, niin me ollaan voitettu. Tukilapsi ei siis osaa ajaa polkupyörällä. Tää on ollu tämmönen monta vuotta jo, et nyt me opetetaan ajaa polkupyörällä, mut ei olla vielä pystytytty. (Nainen2)

Sulautuminen perheeseen. Toinen perheistä arvioi, että tukilapsi oli hyötynyt tukiperheen omien lasten läsnäolosta, ja näin ollen oppinut leikkimään muiden lasten kanssa.

(...) mä luulen, että tukilapsi on saanu olla täällä leikki-ikäinen, lapsi. (Nainen2)

Musta tuntuu, että hän on oppinut paremmin leikkiin koko ajan. Verrattuna siihen alkuun. Se on löytäny koko ajan enemmän ja enemmän tapoja tehdä yhdessä. (Nainen2)

Perheet korostivat, että hyvin sujuva arki oli elämyksiä arvokkaampaa, jolloin välillä viikonloput olivat myös normaalia arkea. Tukiperheet kokivat, että normaalin arjen tarjoaminen antoi tukilapsille enemmän, kuin tekemistä täyteen

ahdetut viikonloput. Elämykset saattoivat olla myös tavallista yhdessä tekemistä.

Poikien kannalta varmaan mitä on ehkä pystytty tarjooon niin kuitenkin varmaan sellasia uudenlaisia rutiineja ja sellasii uusia kokemuksia. (...) Käydään poimii mustikoita ja sit tehään mustikkapiirakkaa ja sellasii arjen extream-juttuja. (Mies1)

Se siinä varmaa on, et moni saattaa ajatella, et pitää kehittää jotai ohjelmaa. Mut senhän ei pitäis olla niin. Et eletään vaan arkea. Siihen voi kuulua joskus bonuksia, mut yleensä ei. (Nainen2)

Joo, mutta nyt on luovuttu siitä, että ehkä on yks sellanen per päivää, että mitä halutaan tehdä ja paljon pojat vaikuttaa ite siihen mikä se on, et on sillatavalla. (...) Se oli sillon hyöä ja nyt on tosi hyöä, että pojat pääsee nyt sitten ite vähän vaikuttamaan kun he on nähny mitä kaikkee on mahdollista tehdä. (Nainen1)

Tukilapsen kiinnittyminen tukiperheeseen koettiin hyvin merkittävänä ja merkkinä siitä, että tukiperhetyö on onnistunutta. Arjen sujuvuus ja tunne siitä, että tukilapsi on osa perhettä, koettiin tärkeänä. Tukilapset kokivat tukiperheet luonnollisena osana elämäänsä.

Mut kyllä mä aattelen, et me ollaan hänelle varmaan ihan tärkeitä ihmisiä. (Nainen2)

Se pystyy meihin luottaan ja sillä on turvallinen olo. Varmaan tärkeimmät. (Mies2)

Mutjoo, siinä se menee porukan jatkeena. Sillee se on helpoin ajatella, et siinä se menee. Et niinkun niin osaksi perhettä, kun vaa mahdollista, niin kerran kuussa on. Se on ehkä se. (Nainen2)

Meillä on kyllä tosi rentoa, mikä helpottaa. Et meillä heilutaan yöpaidoissa ja hänkin kehtaa heilua yökkärissä, mikä kertoo. (Nainen2)

Tukilasten ja tukiperheen omien lasten välinen vuorovaikutus ja ystävyys ovat tärkeä osa tukiperhetoimintaa. Ystävyys-suhteista voi muodostua elinikäisiä. Toinen perheistä arveli, että lasten välinen ystävyys tulee jatkumaan, vaikka tukiperhetoiminta loppuisikin.

Eli ne käy syömässä ja ne on siis tosi. Heti kun hän tuli käymään, niin ne meni sinne. Et se oli niinku heti, et ne oli tosi hyvät ystävykset keskenään. Mut sit pojalle se oli vähä sillee, et ku hän tulee, nii "mulle ei oo mitää". (Nainen2)

Mut eiköhän se oo jo ihan. Et välillä ne nukkuu kolmistaankin vierekkäänki. Et ei se oo mitenkää sellanen. Mut tietysti enemmän meidän tytön kanssa on, ku tyttöjät ovat. (Nainen2)

Mutta musta tuntuu, että meidän tyttö ja tukilapsi pysyy ystävinä varmaan aina. Menee varmaan myöhemmin ihan vaan tytön kaverina. (Nainen2)

Niin siis kun meillä lapset nukkuu samassa huoneessa, niin ei tarvi olla mitään erikoista. Noi on ihan tyytyväisiä, kun ne levittää meidän tytön sängyn ja nukkuu siinä. (Nainen2)

Oma aika. Haastatteluista ilmeni, että tukiperhetoiminta on tärkeä tukimuoto erityisesti tukilasten perheille.

(...) Niin koen, kyllä sillai merkittävä sen ja uskon, että on saanut toki tukilapset on saanut meidän kautta sitten ehkä, no moniakkin asioita elämäänsä, mutta sitten ennen kaikkea se perhe on se joka sitten on sielä taustalla halunnut sitä tukiperhettä itselleen hakea, että ei pelkästään niitten lasten vaan koko perheen kannalta se on tosi hyvä juttu. (Nainen1)

(...) Mut kyl mä ajattelen niiden perheiden kannaltakin, ketkä on hakenu tukiperhettä, niin. Et se se on heille tärkeä henkireikä. (Nainen2)

Vapaa-ajan ja viikonloppuvapaiden antaminen tukilasten perheille on tärkeä voimavara, jotta arjen pyörittäminen ei käy perheissä liian raskaaksi.

No noin yleensä, tottakai koen sen merkittävänä. Et kokoajanhan niistä on huu-tava pulakin, tukiperheistä. Koska jollekin perheelle se voi tosi tärkeä se viikonloppun vapaa. (Nainen2)

Sillä kai kesti aika pitkään et pysty rentoutuu, et viikonloput. Et nauttimaan siitä vapaa-ajasta. (Nainen2)

Mutta sitten ehkä siihen vois lisätä vielä sen, että ite kokee tärkeäksi myös sen lisäksi mitä pojat saa meiltä niin mutta sitten, että perhe saa sitä vähäsen tukea siihen arjessa jaksamiseen ja että saa pienen hengähdystauon aina sinne ja tietää, että kerran kuukaudessa, että se on tulossa. Jos onkin sitten joku raskaampi vaihe muuten elämässä niin sitten on tiedossa se, että on yks viikonloppu jolloin voi olla vähän (...). (Nainen1)

Myös tukiperhekoulutuksessa nostettiin esille se, että tukiperheissä vietetyt viikonloput ovat tukilasten perheille tärkeitä hengähdyspaikkoja.

Ja se on sellanen juttu, mitä muuten siellä tukiperhekoulutuksessa paljon painotettiin, että se on niinkun monille tosi tärkeä juttu just, että tietää, että jollain voi olla tosi raskastakin niinkö tällein yleisellä tasolla voi olla tosi raskastakin niin sit tietää, että kerran kuussa on viikonloppu niin se voi olla tosi tosi sellanen naru, josta pitää sitten kiinni. (Mies1)

Tukiperheet kokivat, että tukilapset hyötyivät tukiperhetoiminnasta saadessaan elämäänsä lisää turvallisia sosiaalisia suhteita ja sitä kautta kartutettua itselleen henkistä pääomaa. Hyväksytyksi tuleminen ja turvallisen elinympäristön kokeminen ovat lapsille tärkeää. Tämän lisäksi tukiperheet tarjosivat tukilapsille erilaisia elämyksiä, joita lapset eivät välttämättä muuten kokisi.

6.3 Yhteiskunnalliset merkitykset

Arjen rutiinit ja perhemalli. Tukilapsi saa tukiperhetoiminnan avulla apua omaan arkeensa sekä tarvitsemaansa huomiota ja sosiaalisia suhteita.

Ja äitinsä mukaan on myös nauttinut siitä, että on ollut täysin huomion keskipisteenä sillä hetkellä. (Nainen2)

Lisäksi tukiperhetoiminta on luonut useille lapsille tärkeitä ihmissuhteita, niin aikuisten kuin erityisesti tukiperheiden omien lasten kanssa. Tukilapset ovat saaneet ystäviä ja positiivisia kokemuksia elämäänsä. (Sosiaalityöntekijä)

Oma aika. Tukiperhetoiminnan avulla ennaltaehkäistään ongelmien syntymistä perheissä antamalla vanhemmille hengähdystaukoja. Vanhempien saama omaa aika saattaa olla perheelle elintärkeää ja lisätä huomattavasti arjessa jaksamista.

Tukiperhetoiminnalla on saatu kohennettua perheiden omaa elämänhallintaa ja voimavaroja, jotta vanhemmat jaksaisivat arjen haasteissa paremmin. (Sosiaalityöntekijä)

Mutta sitten ehkä siihen vois lisätä vielä sen, että ite kokee tärkeäksi myös sen lisäksi mitä pojat saa meiltä niin mutta sitten, että perhe saa vähäsen tukea siihen arjessa jaksamiseen ja että saa pienen hengähdystauon aina sinne ja tietää kerran kuukaudessa, että se on tulossa. Jos onkin sitten joku raskaampi vaihe muu-

ten elämässä, niin sitten on tiedossa se, että on yks viikonloppu jolloin voi olla vähän (...). (Nainen1)

Ennaltaehkäistään perheiden tilanteiden kriisiytyminen mahdollistamalla vanhemmille vapaa-aikaa. Jaksavat vanhemmat ovat perhe-elämän perusta. (Sosiaalityöntekijä)

Vaikutavuus yhteiskuntaan. Tukiperhetoiminta on uuden sosiaalihuoltolain myötä muokkaantunut matalankynnyksen tueksi. Tukiperheet tekevät ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä, mikä nähdään helppona ja luonnollisena väylänä auttaa.

(...) Ei ja mun käsitys on jotenkin se, että halutaan tehdä niin, nyt voin puhua ihan läpiä päähäni, mutta sen uuden lastensuojelulain muutoksen takia, että kun tää on niin ennaltaehkäisevää, matalankynnyksen toimintaa, ettei oo tarkoituskaan mtn raportteja eikä ja se on ihan hyväkin ettei mtn sellasta. (Mies1)

Koen tosi merkittävänä just sen, että pystyy tekemään semmosta ennaltaehkäisevää sosiaalityötä, että perheet sais tukea siinä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Ja nykyään kun tukiperheeksi otetaan myös ihan sosiaalisin perustein perheitä, että ei tarvi olla sitä lastensuojelutaustaa niin uskon, että se entistä enemmän palvelee sitä tarkotusta mitä varten on olemassa tämä tukiperhemuoto. (Nainen1)

Koen, että tukiperhetoiminta on tärkeä osa niin ennaltaehkäisevässä sosiaalityössä kuin lastensuojelussakin. Tukiperhetoiminta tarjoaa matalan kynnyksen tukea lapsiperheille. Tuki on konkreettista apua arkeen. Tukiperhetoiminta on vapaaehtoista ja luonnollisen oloinen tukimuoto. (Sosiaalityöntekijä)

Tukiperhetoiminta tarjoaa konkreettista apua lapsiperheille. Yhteiskunnan kannalta katsottuna tukiperhetoiminta on edullinen lapsiperheille suunnattu tukimuoto.

Yhteiskunnan kannalta tukiperhetoiminta on edullinen muoto tukea perheitä ja ennaltaehkäistä perheiden kriisiytymistä (...). (Sosiaalityöntekijä)

Se auttaa vanhempia jaksamaan paremmin, kun heillä on mahdollisuus saada säännöllisesti oma aikaa ja vapaata lapsiperheen arjesta. (Sosiaalityöntekijä)

ja se on sellanen juttu, mitä muuten siellä tukiperhekoulutuksessa paljon painotettiin, että se on niinkun monille tosi tärkeä juttu just, että tietää (...), että keran kuussa on viikonloppu niin se voi olla tosi tosi sellanen naru, josta pitää siten kiinni. Ja sit siellä koulutuksessa kans puhuttiin jonkun verran siitä mun

mielestä, että sit just jotkut tavat tai rutiinit saattaakin siirtyä sinne kotiin niin sitten siitäkin voi tulla sellasta tukea. (Mies1)

Tukiperheistä on jatkuva pula, ja tukiperheet toivat esille tukiperheiden suuren tarpeen. Perheet kokivat, ettei tukiperhetoimintaa mainosteta tarpeeksi tai nosteta keskustelun aiheeksi, vaikka tarve on suuri.

(...). Ei me varmaan missään kohta nähty mitään mainosta, että etsitään tukiperheitä, vaikka niistä taitaa olla aika kova pula. (Mies1)

No noin yleensä, tottakai koen sen merkittävänä. Et kokoajanhan niistä on huu-tava pulakin, tukiperheistä. Koska jollekin perheelle se voi tosi tärkeä se viikon-lopun vapaa. (Nainen2)

Tukiperhetarve on jatkuva. Perheiden luontaiset verkostot ovat usein vähäiset, isovanhemmat ja muut sukulaiset asuvat kaukana tai heitä ei ole. Tukiperhetarvetta esiintyy erityisesti yksinhuoltajavanhemmilla, jotka kanataavat vastuun ar-jesta yksin. Tilanne tuskin on muuttumassa. Sekä lapsiperheiden erot että ver-kostojen puute jatkunevat tulevaisuudessakin. (Sosiaalityöntekijä)

Perheet näkivät tukiperhetoiminnan yhteiskunnallisesti arvokkaana sekä koki-vat voivansa auttaa oman hyvän tilanteensa vuoksi.

Niin ku mieltä, et miten pystys auttaa perheitä, ja kun itellä on kuitenkin aika hyvää tilanne. Et mitä pystys tekemään, et tavallaan pienen murusen maailmaa pystys pelastaa, nii tää on se meidän pieni murunen siitä maailman pelastami-sesta. (Nainen2)

(...) se kaksi päivää kuukaudessa, kolme päivää kuukaudessa on kuitenkin tosi vähän. (Nainen1)

Perheet ja sosiaalityöntekijä olivat yhtä mieltä siitä, että tukiperhetoiminta on tärkeä osa ennaltaehkäisevää lastensuojelutyötä. Vaikka tukiperheenä toimimi-nen nähdään kevyenä tapana auttaa, tukiperheistä on jatkuva tarve.

7 POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää tukiperheiden kokemuksia tukiperhe-toiminnasta. Tukiperheet arvioivat tukilasten ja heidän perheidensä kokemuksia ja niistä nousseita merkityksiä. Lisäksi tarkastelimme tukiperhetoiminnan yhteiskunnallisia merkityksiä. Halusimme tutkia tukiperhetoimintaa ja sen merkityksiä, koska koimme aiheen ajankohtaiseksi sekä tärkeäksi. Lisäksi tukiperhetoimintaa ei ole raportoitu. Tulevina opettajina olemme suuressa osassa lapsen arkea ja koemme tärkeäksi olla tietoisia erilaisista tukimuodoista. Opettajankoulutuksessa ei mielestämme käsitellä lastensuojelullisia asioita tarpeeksi, joten halusimme tämän tutkimuksen avulla saada lisää tietoa lastensuojelun tukimuodoista ja erityisesti tukiperhetoiminnasta.

Tukiperheet kokivat merkitykselliseksi tarjota perheille arjen rutiineja ja perhemallin, uusia kokemuksia sekä yhdessä tekemistä. Lisäksi tukiperheet kokivat tärkeänä tukilapsen sulautumisen perheeseen sekä mahdollisuuden vaikuttaa yhteiskunnallisesti. Tukiperheet arvioivat tukilasten ja heidän perheidensä kannalta merkityksellisiksi asioiksi arjen rutiinit ja perhemallin, uudet kokemukset, perheeseen sulautumisen sekä oman ajan. Yhteiskunnallisesta näkökulmasta tukiperhetoiminta koettiin merkittävänä, sillä tukiperheet pystyvät tarjoamaan perheille arjen rutiineja sekä perhemallin ja omaa aikaa.

Lapsen hyvinvointi ja etu ovat lastensuojelun ja sen tukimuotojen lähtökohtana. Lapsella on oikeus yksilölliseen ja kasvua edistävään tukeen. (Ihalainen & Kettunen, 2016, 89-90.) Myös tukiperhetoiminnassa lapsen etu on toiminnan lähtökohta, ja lapsen ääni tulee ottaa huomioon. On tärkeää, että lapsi kokee tukiperheen itselleen sopivaksi, jotta perheeseen sulautuminen onnistuu. (Hongisto ym., 2005, 30-31.)

Aineistostamme nousi esille useita tukiperhetoiminnan merkityksiä, jotka vaikuttavat tukilasten hyvinvointiin. Säännöllisyys ja arjen rutiinit ovat tärkeä osa lapsen kehitystä ja kasvua. Ne kuuluvat lapsen perusturvallisuuden rakentumiseen ja auttavat lasta jäsentämään ympäröivää maailmaa. (Matilainen 2008, 23.) Tukiperheet pystyivät tarjoamaan tukilapsille erilaisia toimintamalleja, joissa rutiinit ja rajat tulivat osaksi arkipäivän toimintaa. Tukiperheet huomasivat, että osa lasten uusista toimintamalleista siirtyi myös tukilasten koteihin, mikä edesauttoi tukilasten kehitystä. Aikaisempi tutkimustieto (Puustinen 2017) vahvisti tukiperheiden myötä lisääntyneiden positiivisten kokemusten hyötyä tukilapsille.

Erilaiset sosiaalisten taitojen pulmat, itsesäätelyn ongelmat ja vuorovaikutusympäristön puutteet lisäävät syrjäytymisen riskiä (Poikkeus ym. 2013, 111). Tutkimuksemme mukaan tukiperheet edistivät tukilasten itsesäätelytaitojen ja sosiaalisten taitojen kehitystä. Tukiperheet nähtiin positiivisina vuorovaikutusympäristöinä, joissa tukilapset saivat uusia sosiaalisia kontakteja niin perheen aikuisten kuin lasten kanssa. Näin ollen tukiperhetoiminnalla on merkitystä myös lasten ja nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Tukiperheillä on mahdollisuus ennaltaehkäistä ongelmien syntymistä tukilapsen elämässä havaitsemalla huolen hyvissä ajoin. Huolen vyöhykkeistö auttaa arvioimaan huolen astetta sekä sen vakavuutta (THL 2014). Vyöhykkeistön avulla pystytään myös jäsentämään huolen astetta ja omia ajatuksia, auttamismahdollisuuksien riittävyttä sekä lisävoimavarojen tarvetta (Koskimies 2009, 188.) Tukiperheet ovat läsnä kuukausittain tukilapsen elämässä monien vuosienkin ajan. Tutkimuksessamme ilmeni, että tukilapset sulautuvat vähitellen tukiperheeseensä ja tulevat osaksi perhettä. Tukiperhetoiminta tuo tukilapsille lisää huolehtivia aikuisia sekä mahdollisia huolen havaitsijoita elämäänsä. Tämä tuo turvaa tukilapsien lapsuuteen ja voi toimia ongelmien ehkäisijänä.

Tutkimuksemme mukaan tukiperhetoiminta on matalankynnyksen toimintaa, jolla pyritään ennaltaehkäisemään perheiden väsymistä ja ongelmien kasaan-

tumista. Tukiperheissä vietetyt viikonloput olivat tukilasten vanhemmille tärkeitä levähdyshetkiä, joiden avulla arkea oli helpompi jaksaa. Aikaisempi tutkimustieto (Heino 2007, 37, 58) osoittaa, että lastensuojelun asiakkaat ovat usein yhden vanhemman perheitä, joissa vanhempien jaksamattomuus on korostunut. Lastensuojelupalveluiden tarjoama tuki tulisi saavuttaa lapsiperheet jo ennen tilanteiden kriisiytymistä ja tarjota lapsiperheille sopivaa tukea jo hyvin varhaisessa vaiheessa (Hongisto ym., 2005, 33). Luottamus kuuluu olennaisena osana lastensuojeluun ja tukiperhetoimintaa. Perheiden välille muodostui luottamuksellinen side. Luottamus perheiden välillä edesauttaa tukiperhetoiminnan onnistumista. Hartigin (2003, 18) mukaan lastensuojelun tulisi aina olla asiakastyötä, jossa keskeisenä tavoitteena nähdään luottamuksen rakentuminen. Tämä edesauttaa perhettä vastaanottamaan apua sekä sitoutumaan työskentelyyn. Tutkimuksemme vahvistaa tukiperhetoiminnan tärkeän roolin lapsiperheiden haasteiden ennaltaehkäisemisessä, jota myös aikaisempi tutkimustieto tuo esille (ks. Esim. Ihalainen & Kettunen 2016, Keränen 2004, Puustinen 2017).

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja jatkotutkimushaasteet

Tutkimuksemme aihe on tärkeä ja ajankohtainen. Tukiperhetoimintaa ei ole tutkittu kovin paljoa, mutta samalla toiminta on jatkuvasti lisääntynyt ja nousut esiin. Tutkimuksemme vahvisti aikaisempaa tutkimustietoa (Puustinen 2017) siitä, että tukiperheiden tarve on kasvava, ja halusimme osaltamme nostaa tärkeän lapsiperheitä hyödyttävän tukimuodon esiin.

Pidämme tutkimustamme luotettavana ja mielestämme luotettavuutta lisäsi se, että neljä haasteltavista toimi tukiperheenä ja yksi haasteltavista toimi tukiperhetoiminnan asiantuntijana. Haastatteluissa on kuitenkin aina vaarana se, että haastateltavat kaunistelevat totuutta tietoisesti tai tiedostamattomasti (Hirsjärvi ym. 2009, 201). Tunsimme osan haastateltavista etukäteen ja pohdimme sen vaikuttavuutta aineistoon. Haastateltavien tunteminen saattoi lisätä luottamuksellista ilmapiiriä haastattelutilanteessa. Toisaalta se saattoi myös vaikuttaa

haastateltaviin siten, että he miettivät sanomisiaan tarkemmin. Emme kuitenkaan usko, että tunteminen vaikutti negatiivisella tavalla tutkimuksemme luotettavuuteen. Koemme saaneemme haastateltavilta tarpeeksi luotettavaa ja todenmukaista tietoa tutkimusaiheestamme.

Keräsimme tutkimukseemme monipuolista tietoa tukiperhetoiminnasta ja pääsimme tarkastelemaan sen merkityksiä eri näkökulmista. Hirsjärvi ym. (2009, 177) mukaan aineiston voidaan sanoa olevan tarpeeksi kattava silloin, kun samat asiat alkavat toistua eri haastatteluissa, eivätkä uudet haastattelut tai kysymykset toisi enää tutkimusongelman kannalta uutta tai olennaista tietoa. Aineistosta esiin nousseet asiat vastasivat hyvin tutkimuskysymyksiimme ja toivat meille tutkijoina sekä myös tulevina opettajina uutta ja tärkeää tietoa.

Tukiperhetoimintaa ja sen merkityksiä tulisi tutkia lisää, sillä toimintaa ei ole esimerkiksi tilastoitu. Tämän vuoksi on vaikeaa tietää tukiperheiden tarpeen todellista määrää ja sen vaikutuksia lapsille, perheille sekä koko yhteiskunnallemme. Tukiperhetoiminta lisääntyy jatkuvasti, ja tukimuoto tulee yhä arkiperemmäksi asiaksi perheille, jolloin sen lisätutkiminen olisi tärkeää. Tukiperheiden tarpeessa olevien perheiden lukumääriä suhteessa tukiperheisiin ei ole tutkittu, vaan tilastoja tukiperheitä jonottavista perheistä on kerätty vain yksittäisistä kunnista. Uskomme, että tietoisuus tukiperhetoiminnasta lisää tukiperheiksi ryhtymisen määrää, ja kuten tutkimuksestamme ilmeni, perheistä on huutava pula.

Tutkimuksemme myötä meitä jäi kiinnostamaan, miten tukiperhetoimintaa voisi kehittää. Arnkilin (2004, 225) mukaan huolen kasvaessa yhteistyö muiden kanssa sekä moniammatillisten verkostojen apu ovat olennaisia asioita. Verkostoituminen ja verkostotyö korostuvat huolen kasvaessa. Pienen huolen tilanteissa verkostotyön toimintatapoja ei juuri tarvita. Kun huoli kasvaa esiin nousevat eri ammattitahot ja asiantuntijat, jotka auttavat havaitsemaan huolen tason ja sen vakavuutta. Tukiperhetoiminnan kehitys voisi mahdollisesti lähteä juuri moniammatillisesta yhteistyöstä. Olisi mielenkiintoista tutkia, mitä mo-

niammatillisen yhteistyön lisääntyminen tukiperhetoiminnassa voisi saada aikaan.

Jäimme pohtimaan tukiperhetoiminnan yhteiskunnallisia hyötyjä laajemmin tarkasteltuna. Kuinka paljon tukiperhetoiminta pystyy ennaltaehkäisemään lastensuojeluasiakkuuden alkamista? Minkälaisen taloudellisen säästön tukiperhetoiminta tuo yhteiskunnalle, mikäli sen avulla estetään kalliimpien interventioiden toteutus? Kiinnostava tutkimusaihe olisi myös, miten tuen tarpeessa olleet perheet sekä tukilapsena olleet ovat jälkikäteen kokeneet hyötyvänsä tukiperhetoiminnasta.

Tutkimuksessamme nousi esille tukilasten luonnollinen sulautuminen tukiperheiden perheisiin. Tukilapsista tuli aina yhden viikonlopun ajan osa perhettä. Ajankohtaista olisi pohtia tukiperheiden nostamista erilaisten perhemuotojen, kuten uusperheiden, yksinhuoltajaperheiden ja sateenkaariperheiden rinnalle. Tukiperheiden voidaan sanoa olevan tänä päivänä vielä jonkinlainen tabu. Tukiperhe saattaa sanana herättää monessa heti mieltymyksiä lastensuojelusta tai sijoituksesta. Tuen saaminen ei kuitenkaan vaadi millään tavalla lastensuojelun asiakkuutta (THL, 2016). Tukiperhetoiminta tarjoaa perheille matalan kynnyksen tukea ja se on helppo tukimuoto toteuttaa (Puustinen, 2017).

7.3 Tutkimuksen merkitys luokanopettajan työlle

Tulevina opettajina koemme tutkimuksemme merkittävänä niin kasvatustieteiden kuin sosiaalitieteiden näkökulmasta. Opettajina olemme lapsen arjessa päivittäin mukana, ja sen myötä joudumme kohtaamaan myös lastensuojelullisia asioita. Opetusjärjestelmä ja varhaiskasvatus lukeutuvat ennaltaehkäiseviin lastensuojelun toimiin, jotka tarjoavat mahdollisuuksia varhaiseen puuttumiseen (Kallio ym. 2013, 73, 74). Koemme, että opettajankoulutuksessa ei tarkastella lastensuojelua ja sen erilaisia tukimuotoja riittävästi. On tärkeää, että opettajina olemme tietoisia erilaisista tukimuodoista ja mahdollisuuksista, jotta voimme tukea ja edesauttaa lapsen hyvinvointia.

Lasten ja nuorten hyvinvointi on jatkuva puheenaihe ja monesti esillä myös mediassa. Erilaiset sosiaalisten taitojen pulmat, vuorovaikutusympäristön puutteet sekä itsesääntelyn ongelmat ovat lisääntyneet. Nämä kaikki lisäävät syrjäytymisen riskiä (Poikkeus ym. 2013, 111). Tutkimuksemme mukaan tukiperhe-toiminta ennaltaehkäisee syrjäytymistä. Lisäksi aikaisemman tutkimustiedon mukaan (Reivinen & Vähäkylä 2013) opettajien päivittäinen vuorovaikutus ja oppilaiden kohtaaminen ovat tärkeässä roolissa syrjäytymisen ehkäisemiseen. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi olisi tärkeää, että eri tahot tekisivät yhteistyötä keskenään, jolloin esimerkiksi tietoisuus asioista eri ammattilais-ten välillä lisääntyisi. Pohdimme, kuinka perusopetuksen, tukiperhetoiminnan ja muiden ennaltaehkäisevien lastensuojelutoimien moniammatillista yhteistyötä voisi yhä kehittää lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseksi.

Tutkimuksestamme ilmeni tukiperheiden suuri tarve ja monet perheet ovat vailla tukiperhettä. Perheiden luontaiset verkostot voivat olla vähäiset ja sukulaiset sekä isovanhemmat saattavat asua kauempana. Tällaiset tilanteet voivat ajaa perheen tilanteeseen, jossa vanhemmat kaipaavat hengähdystaukoja sekä apua jaksamiseensa ja lapset puolestaan tukea, huomiota ja jaksavia aikuisia. Tukiperheiden tarve on suurta nyt ja tulevaisuudessa, sillä tilanne mitä todennäköisimmin ei ole muuttumassa. Lapsiperheiden erot sekä verkostojen puute ovat läsnä myös tulevaisuudessa. (Puustinen, 2017.) Tukiperheinä toimivat perheet suosittelivat toimintaa ja pitivät sitä helppona itselle, mutta paljon antavana työnä tukiperhettä tarvitseville perheille. Tukiperhetoimintaa voisi tuoda enemmän vanhempien tietoisuuteen esimerkiksi opetusjärjestelmän avulla. Kouluissa opettajat ja oppilashuoltoryhmä voisivat tiedottaa tukiperhetoiminnasta ja näin ollen lisätä tukiperhetoiminnan tietoisuutta.

Pro-gradu tutkielmamme myötä perehdyimme lastensuojeluun ja sen eri tukimuotoihin. Tulevina opettajina saimme arvokasta tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemisesta ja erityisesti tukiperhetoiminnasta. Yhteistyössä moniammatillisen tiimin ja lastensuojelullisten tahojen kanssa meillä on mahdollisuus vaikuttaa lasten ja nuorten tulevaisuuteen sekä edistää tuen lisääntymistä koulumaailmassa. Ideaalitalanne olisi, että opettajat sekä oppilashuoltoryhmä

olisivat tietoisia tukipalveluista, jolloin tukea voidaan tarjota perheille mahdollisimman varhain ja ohjata heidät tuen piiriin.

LÄHTEET

Anning A. 2010. Developing multi-professional teamwork for integrated children`s services: research, policy and practise. Berkshire: Open university press.

Araneva M. 2001. Lapsen oikeuksien yleissopimus. Teoksessa Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Toim. M. Törrönen. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino. S.100-101.

Arnkil T., Eriksson E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. Tampere: Stakes.

Bilton, K. 1999. Child Welfare: Whose responsibility? Teoksessa O. Stevenson (toim.) Child Welfare in the United Kingdom 1948-1998. 25. Oxford: Blackwell Science.

Calder, M. 2016. Risk in child protection: Assessment challenges and frameworks for practice. London; Philadelphia; Jessica Kingsley publishers.

Golding, K. S.2014. Hoitava kiintymys - terapeuttilinen vanhemmuus. Käsikirja kasvattajille ja ammattilaisille. Tampere: Tammerprint Oy.

Harding, L. 1999. Children`s Rights. Teoksessa O. Stevenson (toim.) Child Welfare in the United Kingdom 1948-1998. 62-76. Oxford: Blackwell Science.

Heikkilä, M. & Luumi, P. 2003. Rakasta lasta- suojele lapsuutta. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Heino, T. 2007. Keitä ovat lastensuojelun asiakkaat? Helsinki: Valopaino Oy

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hirsjärvi, S., Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hongisto, V., Laaksonen, P. & Maijanen, T. (toim.) 2005. "Voi kun se olis meillä sata päivää!" Pelakuu- tehostetun tukiperhetyön- projekti, loppuraportti. Pelastakaa Lapset ry. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Hurtig, J. 2003. Lasta suojelemassa - etnografia lasten paikan rakentumisesta lastensuojelun perhetyön käytännöissä. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Juva: WE Bookwell Oy.

Ihalainen, J. & Kettunen, T. 2013. Turvaverkko vai trampoliini. Sosiaaliturvan mahdollisuudet. Helsinki: Sanoma Pro oy. S. 89-90, 108, 114.

Isoherranen K. 2012. Uhka vai mahdollisuus - moniammatillista yhteistyötä kehittämässä. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:18. Akateeminen Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

Janhukainen M., Pösö T., Kivirauma J. & Heinonen H. 2012. Erityisopetuksen ja lastensuojelun kehitys ja nykytila. Teoksessa M. Janhukainen (toim.) Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere: Osuuskunta Vastapaino, 15-54.

Kallio, K. P., Stenvall, E., Bäcklund, P., & Häkli, J., 2013. Arjen osallisuuden tukeminen syrjäytymisen ehkäisemisen välineenä. Teoksessa J. Reivinen, L. Vähäkylä (toim.) Ketä kiinnostaa? Lasten ja nuorten hyvinvointi ja syrjäytyminen. Helsinki: Gaudeamus

Keränen, S. 2004. Tukiperhetoiminta lasten kuvaamana. Tutkimus lasten osallistumisesta ja kokemista merkityksistä lastensuojelun avohuollon tukitoiminnasta. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityön ammatillinen lisensiaattikoulutus. Lapsi- ja nuorisotyön ammatillinen lisensiaatin tutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino

Kontio, M. 2010. Moniammatillinen yhteistyö. Oulu: Tukeva Hanke.

Koskimies M. & Pyhäjoki J. 2009. Varhainen puuttuminen ja dialogisuuden edistäminen huolten vyöhykkeillä. Teoksessa Lammi-Taskula J., Karvonen S., Ahlström S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 186-196

Lammi-Taskula, J. & Karvonen, S.(toim.) 2014. Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Puonti A., Saarnio T. & Hujala A. (toim.) 2004. Lastensuojelu tänään. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy. 221-224.

Lipponen, K. & Vataja, S.(toim.) 2006. Lasten ja nuorten voimala. Monimuotoista perhekuntoutusta kehittämässä. Helsinki: Edita

Maslow, Abraham H. 1943. A Theory of Human Motivation. Psychological Review, 50, 370-396. Artikkelin nettiversio
<http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>

Matilainen, Tuulia 2008. Lapsi elää rutiineista. Helppo ja hyvä arki. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy

Moisio, P., Karvonen, S., Simpura, J. & Heikkilä, M. (toim.) 2008. Suomalaisten hyvinvointi. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.

Patton, M. Q. 2001. Qualitative Research and Evaluation Methods (2nd edition). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

Pärnä K. 2012. Kehittävä moniammatillinen yhteistyö prosessina. Lapsiperheiden varhaisen tukemisen mahdollisuudet. Yliopistollinen väitöskirja. Turun yliopisto.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Opetushallitus. Helsinki: Next Print Oy. (POPS 2014)

Petrie F. Roodbol 2010. Multiprofessional education to stimulate collaboration: a circular argument and its consequences.
<http://www.egms.de/static/en/journals/zma/2010-27/zma000665.shtml>

Puustinen, H. 2017, Tukiperhetyön sosiaalityöntekijä, Keski-Suomen sijaishuoltoyksikkö, Haastattelu 19.9.2017

Ritala-Koskinen, A. 2001. Mikä on lapsen perhe? Tulkintoja lasten uusperhesuhteista. Väestöntutkimuslaitoksen julkaisusarja D 38/2001. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto

Rönkä A. & Kinnunen U. 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhelämä ja sen tukeminen. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Sarjakivi, H. 2000. Tukea elämänhallintaan. Tukiperhepalvelun merkitys lastensuojelun avohuollon asiakkaille. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan laitos

Sinkkonen, J. & Kalland, M. 2003. Ihminen tarvitsee toisten läheisyyttä ja turvaa. Teoksessa Sinkkonen, J. & Kalland M. (toim.) Varhaiset ihmissuhteet ja niiden häiriintyminen. Vantaa: Dark Oy. 8-9.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vornanen R. 2001. Lasten hyvinvointi. Teoksessa Lapsuuden hyvinvointi. Yhteiskuntapoliittinen puheenvuoro. Toim. M. Törrönen. Vantaa: Tummavuoren Kirjapaino.
S. 27

Välivaara, C. 2008. Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa Mene-tyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Toim. J. Ketola. Juva: WS Bookwell Oy.

Williamson, E. & Gray, A. 2011. New roles for families in child welfare: Strategies for expanding family involvement beyond the case level.
<http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740911000594?via%3Dihub>

Lastensuojelun keskusliitto, 2009. Lastensuojelu.info: Lastensuojelun perusta.
<http://www.lastensuojelu.info/fi/lastensuojelun-perusta.html> (Luettu 5.1.2018)

Lastensuojelulaki 417/2007. <http://www.finlex.fi/fi/> (Luettu 5.1.2018)

Perusopetuslaki 628/1998. <http://www.finlex.fi/fi/> (Luettu 5.1.2018)

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301 (Luettu 19.1.2018)

THL 2014 = Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2014.
https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi_varhainen-avoin-yhteistoiminta/huolen-puheeksi-ottaminen/huolen-vyohykkeet (Luettu 5.1.2018)

THL 2010 = Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2010.
http://www.varpu.fi/varpu/tyovalineita/huolen_vyohykkeisto (Luettu 20.12.2017)

THL 2016 = Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2016.

<https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/peruspalvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet> (Luettu 20.12.2017)

Pelastakaa Lapset

<https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/tukiperheet/>

YK:n sopimus lapsen oikeuksista.

https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf (Luettu 19.12.2017)